

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie

Bakalářská práce

Analýza současných romských hudebních textů

An Analysis of the Contemporary Song Texts in Romani

Vypracovala: Markéta Skočovská

Vedoucí práce: Mgr. Zbyněk Andrš

Praha 2007

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.“

.....

OBSAH

Úvod.....	4
Výběr textařů.....	5
Výběr materiálu.....	5
Vývojové souvislosti.....	7
Medailony autorů.....	8
Tematický rozbor (tematický plán).....	11
1. Láska 13	
1.1. Láska k matce 13	
1.2. Láska mateřská 14	
1.3. Láska k otci 15	
1.4. Láska k dětem obecně 15	
1.5. Láska manželská a milenecká 17	
1.6. Láska k životu 19	
1.7. Láska k Bohu 19	
1.8. Láska k přírodě 22	
2. Smrt 23	
3. Životní cyklus 27	
4. Úděl Romů, rasismus 28	
5. Soudržnost lidí (či přímo Romů) 28	
6. Morální hodnoty 30	
Sen a realita 31	
Jazyk a styl textů (jazykový a kompoziční plán).....	33
1. Lexikální prostředky 33	
2. Básnická skladba 36	
3. Zvuková stránka jazyka 37	
Analýza tvorby jednotlivých autorů.....	39
Funkce romských hudebních textů současnosti.....	43
Závěr.....	46
Resumé.....	48
Seznam použité literatury.....	50
Diskografie.....	52
Příloha.....	54

Úvod

Současný romský etnoemancipační proces souvisí s neustálým hledáním nových podnětů pro posílení etnického sebevědomí Romů. Zároveň je jisté, že pro zachování etnicity Romů je třeba uchovávat a pěstovat svébytnost „romipen“ (romství). Za jeho základní kámen jsou mimo jiné považovány jazyk a kultura v užším slova smyslu. Obojí se setkává na poli hudebních romských textů, které jsou podle mého názoru vcelku opomíjené. Zvláště příslušníci majority, kteří dokáží romskou hudbu ocenit, neznají význam jejich textů, a vzhledem k tomu ani jejich hodnotu. Já jsem se rozhodla jít cestou analýzy právě textů, nikoli melodií, a pokusit se odtajnit část tohoto romského kulturního pokladu.

Zaměřila jsem se na tvorbu mladých autorů po roce 2000, na umělecké sdělení generace, která udává tempo současného dění a má možnost mnoho věcí ovlivnit nebo i změnit. Tímto se pro mě stali velmi atraktivním a lákavým námětem pro mou práci. Mnoho publikací zabývajících se podrobně texty romských písní se do této doby zaměřovalo převážně na lidovou tvorbu.¹ Texty umělých písní jsou nejčastěji zmiňovány v recenzích hudebních nosičů, málokde má čtenář možnost dozvědět se něco o romských autorských textech v širších souvislostech.

Mým cílem je podívat se na texty zejména z hlediska jejich tematického zaměření a způsobu vyjádření těchto témat. Dále se budu zabývat sociologickými a psychologickými aspekty textaře jako jednotlivce nebo Romů jako svébytného národa, které mají na tvorbu zásadní vliv.

Věnovat se budu pouze textům, u nichž je znám jejich autor.

Pokládám si otázku, jakou úlohu plní texty v hudbě současných romských muzikantů? Je kladen důraz na jejich obsah, nebo naprosto podléhají a slouží melodii? Snaží se jimi autoři něco sdělit?

Jako metodu jsem si vybrala analýzu textů bez zohledňování hudby, jelikož jsem přesvědčená o tom, že mnoho písňových textů dnešních romských autorů je naprosto soběstačných a můžeme o nich uvažovat jako o literárních útvarech, básních, nikoli písňových textech, které jsou jen jednou ze složek výsledného uměleckého díla. To je má domněnka, ze které vycházím, ale v práci se jí dále nezabývám. Je to spíše odpověď na otázku mé motivace ve způsobu zpracování tématu.

V intencích hudby jsem uvažovala pouze při výběru textařů, mým cílem bylo, aby jejich tvorba byla žánrově co nejspecifičtější.

Jádrem mé práce je analýza romských textů, kterou jsem rozpracovala do tematického, jazykového a kompozičního plánu.

¹ Např. Davidová, E., Holub, K.: Čhajori romaňi= Romská dívenko: Výbor z romské písňové poezie. Ars Bohemica. Praha, 1999;

Výběr textařů

Existuje mnoho cest, kterými lze vybrat textaře, jejichž tvorbu chci v této práci představit a analyzovat. Nakonec jsem si stanovila tato kritéria: věk 20– 45 let, místo narození a bydliště v České republice, interpretace textů žánrově specifickou kapelou, v níž sám autor textů působí. Kritérium žánrové specifičnosti je samozřejmě naprosto subjektivní, konečný výběr jmen by mohl za daných kritérií obsahovat spoustu dalších jmen.

I můj výběr obsahuje několik výjimek, jejich přítomnost v analýze má však své opodstatnění. Marie, Jan a jejich strýc Desiderius Dužda měli podobné hudební zázemí a vymykají se kritériu větší žánrové rozrůzněnosti. Jejich příbuzenství a vzájemná občasná spolupráce nabízejí genderové a generační srovnání, které je jednou z důležitých položek analýzy textů v souvislosti s vlivem rodinného prostředí textařů.

Kapela Gulo čar není jako jediný interpret v analýze zastoupena pouze jedním textařem. Rozhodla jsem se tak proto, že kapela uvádí často jako autora textu celou kapelu nebo více jejích členů najednou. Častěji je samostatně zastoupeno pouze jméno Pavla Dirty.

Mário Bihári se narodil na Slovensku, ale jeho dlouhý a stále trvající pobyt v České republice má na jeho tvorbu zcela nepopíratelný vliv, zvláště když osobností, která ho hudebně velmi ovlivnila, byla Češka Zuzana Navarová. I své hudební vzdělání získal v Čechách. I přesto se Mário ve svých textech nevyhýbá slovenštině, což však považuji spíše za zpestření.

Soubor mnou vybraných textařů by tedy neměl být interpretován jako kvantitativně hodnotný celek, ale jako jedna z možností náhledu na současnou textařskou tvorbu mladých Romů.

Výběr materiálu

Materiálem pro analýzu jsou texty daných autorů, které byly vydány na hudebním nosiči a nejsou starší roku 2000. Rok 2000 je přitom ryze symbolickým mezníkem. Nenašla jsem žádný rok v rámci minulého desetiletí, který by měl svými událostmi výrazný vliv na tvorbu všech (nebo i několika) romských textařů.

Při určování autorství textů jsem vycházela z oficiálních informací kapel, ve kterých daných autor působí, tedy z bookletů alb, zpěvníků, ale také z osobního sdělení textařů. Někdy je určení autorství problematické. Dušan Holý a Ctibor Nečas ve své knize *Žalující píseň* uvádějí zkušenost Angličana Michaela Stewarta.

„V letech 1983–1986 pobyl celých 14 měsíců v jedné maďarské romské osadě, aby zde sbíral materiál ke své disertační práci, a zjistil, že romský zpěvák tvrdí o jedné a téže písni, že to je

jeho píseň (toho, kdo ji zpívá), ale jedním dechem zároveň říká, že je to píseň stará."²

Romské originály textů jsem buď přepsala z odpovídajících nahrávek poslechem, nebo je opsala z bookletů alb. České překlady jsem vytvořila sama, nebo jsem je též opsala z bookletů. Konkretizuji to v příloze. V případě vlastních překladů jsem se nesnažila o zachování atmosféry nebo psychologie básnické výpovědi. Překlady jsou spíše strohé, doslovné. Autoři některé své texty v bookletech pouze parafrázovali, výsledný výtah z originálního textu není v tom případě doslovným překladem, ale autorovou interpretací podstaty písně. Doslovný překlad jsem v těchto případech nepřipojovala, neboť se domnívám, že sám autor nejlépe cítí, jak je třeba do češtiny text přeložit tak, aby neztratil svůj význam. Myslím si, že autorova interpretace je ta jediná správná, a proto ji respektuji. Jde o to, jak autor píseň cítí a prožívá, nehledě na drobné odlišnosti např. v textu originálu a jeho českého protějšku. Aneb jak se uvádí v bookletu alba Dadoro (Ida Kellarova, Romano rat):

*„Texty písní nejsou doslovně přeloženy, ale plně vyjadřují ve své jednoduchosti sílu myšlenku a pocit interpreta.“*³

Svůj překlad připojuji pouze k příkladům uvedeným v textu vlastní práce, kde mi připadá podstatné ilustrovat daný jev textem s doslovným překladem. Překlady v textu práce a v příloze se tedy mohou lišit.

Stejnou metodu používal i Dušan Holý a Ctibor Nečas v knize *Žalující píseň*, kdy nechávali texty romských písní překládat do češtiny pokud možno jejich autorem. Jedna z autorek a překladatelek, paní Růžena Danielová k takovému postupu poznamenává:

*„Necht' každý ví, že žádné dílo básnickým slohem skládané nemůže ze svého jazyka do cizího převedeno býti, aniž pozbude veškeré své lahodnosti a harmonie.“*⁴

Tento názor mě jen podpořil v mázoru, že nejlepší variantou budou mé, spíše doslovné překlady nebo autorovy parafráze originálů.

Zvláštním případem překladu jsou texty Gipsyho. Analyzovala jsem pouze romské texty, ale jejich anglické části jsem pro úplnost přeložila také. Překlady obou jazyků jsou však velmi schematické, jedná se o mou interpretaci, která nemusí vždy odpovídat originálu. Důvodem tohoto je styl, kterým Gipsy píše. O něm se více zmiňuji v kapitole *Jazyk a styl textů*.

² Holý, D., Nečas, C.: *Žalující píseň: O osudu Romů v nacistických koncentračních táborech*. Ústav lidové kultury. Strážnice, 1999, s. 87

³ Dadoro, Ida Kellarova, Romano rat, Ondřej Soukup studio, Lotos, 2000

⁴ Holý, D., Nečas, C.: *Žalující píseň: O osudu Romů v nacistických koncentračních táborech*. Ústav lidové kultury. Strážnice, 1999, s. 86

Vývojové souvislosti

Tato kapitola pojednává o nedávné historii, o letech, kdy žil každý z vybraných textařů, a já tyto dějinné souvislosti uvádím proto, abych předestřela, jaké události mohly jejich tehdejší tvorbu ovlivňovat. Devadesátá léta byla ve znamení protikladů. Revoluce v roce 1989 znamenala velké naděje, Romové demonstrovali na Václavském náměstí proti totalitnímu režimu společně s příslušníky etnické majority a v prvním polistopadovém parlamentu měli dokonce Romové poměrně silné zastoupení (dodnes se tato situace nezopakovala). Bylo v zájmu státní moci, vzhledem k tlaku Evropské unie, neklást překážky posilování etnického sebevědomí Romů. Veřejnoprávním médiím byla uložena povinnost věnovat romské tematice určitý prostor, vznikaly romské politické strany, národnostní tisk, romská občanská sdružení, začalo se vydávat více romské literatury, na školách se objevili romští asistenti atd.

Na druhé straně byla léta devadesátá ve znamení otevřených rasistických útoků, zejména ze strany členů hnutí skinheads, které nejednou skončily smrtí napadených. Rasistické projevy jsou přitom českými zákony stále těžce postižitelné. Antidiskriminační zákon nebyl dodnes uveden v platnost.

První zásadní porevoluční ranou bylo ovšem pro Romy vydání Zákona o nabývání a pozbývání státního občanství. Tento zákon, uvedený v platnost před rozdělením federace, odebral několika desítkám tisíc Romů žijících na území budoucí České republiky české občanství, čímž se jim podstatným způsobem ztížily podmínky pro život v této zemi. Přitom šlo často o Romy, kteří se již v Čechách narodili.

Velkou podporu veřejnosti si ve volbách roku 1996 získala Republikánská strana Miloslava Sládka, která se netajila svými rasistickými názory. Odpovědí Romů na nesnáze jejich života v České republice byl velký exodus v roce 1997, kdy se Romové pokoušeli emigrovat do Kanady, Austrálie, na Nový Zéland, Velké Británie a dalších evropských zemí.

Některé věci se naštěstí daří pomalu měnit, a tak tu máme první vyhrané soudní procesy z posledních let týkající se diskriminace Romů při přijímání do zaměstnání, ale také otevření velké kauzy nedobrovolné sterilizace romských žen.

Co se týče hudby, Petr Dorůžka je toho názoru, že v posledních deseti letech, navzdory výše uvedeným jevům, došlo k prudkému nárůstu zájmu posluchačů o romskou hudbu, a to v celé Evropě. Jako důvody uvádí globalizaci, pád železné opony a komercializaci a „opotřebování“ anglosaské populární hudby.⁵

⁵Jurková, Z. (ed.): Romská hudba na přelomu tisíciletí. Sborník z konference. Praha, 2003, s. 48

Medailony autorů

Marie Duždová (1977) žije celý svůj život v Rokycanech. Jejími hudebními učiteli byli její otec Jan Dužda (kapela Kale) a strýc Desiderius Dužda (kapely Kale a Romano rat). Maruška (pod tímto jménem je nejznámější) začala profesionálně vystupovat v roce 1998 s Idou Kellarovou a její kapelou Romano rat. V kapele působila jako vokalistka, zastávala nejvyšší z hlasů trojhlasu Kellarová- Dužda- Duždová. Též působila jako hlasová pedagožka na workshopech Idy Kellarové a v projektu Apsora.⁶

Spolupracovala i s dalšími umělci (CD Avjam pale skupiny Terne čhave, film Zpráva o putování studentů Petra a Jakuba režisérky Drahomíry Vihanové). Hudbou se přestala živit v roce 2004. Rozhodla se věnovat více své malé dceři a v současné době vystupuje pouze příležitostně. Jediným větším projektem, kterého se účastní, je koncert Idy Kellarové, Ivy Bittové a jazzového bandu, kteří v Praze a Bratislavě uvedou jednorázově známé jazzové standardy. Maruška zde bude účinkovat jako vokalistka.

Marii Duždovou jsem si do své práce vybrala pro její výjimečnost jakožto mladé ženy, která píše hudební texty, což není příliš běžné. Jedná se zároveň o jedinou ženu zastoupenou ve skladbě mnou vybraných textařů. Zajímá mě i srovnání její tvorby z hlediska mezigeneračního (x strýc Desiderius Dužda) a sourozeneckého (x bratr Jan Dužda).

Jan „Jěňa“ Dužda (1985) je bratrem Marie Duždové a stejně jako ona žije celý život v Rokycanech. K hudbě byl veden od útlého věku, v roce 2001 natočil se svou skupinou první album, Le čhavendar. V té době bylo všem členům kapely mezi čtrnácti a osmnácti lety. V roce 2004 vyhráli se skladbou Sako vakerel (mimočodem textařské dílo Marie Duždové) celostátní autorskou soutěž Zlínalent, kde se prosadili mezi více než pěti sty soutěžícími. V témže roce si Jěňa založil další kapelu, věnující se podle jeho slov žánru „acoustic-ethno-beatbox“ a soustředící se na vlastní i převzatou tvorbu. Členy jsou Romové i gádžové.⁷ V roce 2005 si natočili vlastním nákladem demo snímek. Na letošním festivalu Gipsy Celebration spolupracoval Jan Dužda se svým strýcem Desideriem Duždou na výuce romských, i vlastních, písní. Jěňa je hlavním autorem hudby svých kapel, textař, zpěvák, kytarista a baskytarista.

Jan Dužda je do analýzy zařazen coby mladý textař a muzikant, jehož první autorské písně vyšly na albu již v roce 2002, kdy mu bylo sedmnáct let. Budu se zabývat i tím, zda se obsah a forma textů nějakým způsobem liší od tvorby starších

⁶ Mezinárodní pěvecký sbor, věnující se romské hudbě a veřejně vystupující za účelem charitativní činnosti, viz www.kellarova.com

⁷ Ve své práci používám výraz „gádžo“ pro osoby nemající romskou národnost.

textářů obsažené v analýze a zda se dá nalézt nějaký společný prvek v textářském projevu tří příbuzných rodiny Duždovy.

Desiderius „Dežo“ Dužda (1963) se narodil v Plzni, ale vyrůstal v Rokycanech. Pochází z deseti sourozenců. Jeho synem legendárního romského multiinstrumentalisty, a především vynikajícího bračoše (violisty) Vojtěcha Duždy, přezdívaného Pagur. Dežo byl ze sourozenců nejmladší a otec se soustředil spíše na hudební vzdělávání starších synů, ale Dežo se jak sám říká, stejně chtěl stát muzikantem.

Ve čtrnácti letech odešel do Karviné, kde se vyučil horníkem a deset let pak v dolech pracoval. Se svými karvinskými přáteli založil kapelu, se kterou pak hrál sedm let.

V devadesátých letech založil se svým bratrem Janem (otcem Marie Duždové a Jana Duždy) a několika dalšími lidmi profesionální kapelu Kale, která až do roku 2005 vystupovala se zpěvačkou Věrou Bílou. Dežo s tímto uskupením spolupracoval šest let.

Od roku 1997 se významně podílí na koncertních vystoupeních a pěveckých workshopech Idy Kellarové. V roce 1998 spolu založili Romano rat, kapelu složenou z mladých romských hudebníků. Roku 2002 se muzikanti vyměnili a hudební vývoj kapely se ubíral jazzovým směrem. Od roku 2004, kdy jazzový band ukončil činnost, se Dežo věnuje workshopům, koncertní činnosti s Idou Kellarovou a jejími příležitostnými spoluhráči, charitativní činnosti v romském občanském sdružení Miret (jehož je ředitelem), skládání písní, vlastním kytarovým dílnám a především projektu Apsora. V roce 2005 se podílel na přípravě inscenace Cikáni jdou do nebe pražského Divadla Bez zábradlí.

Desiderius Dužda je velmi plodným textářem, který má za sebou desítky napsaných textů, z nichž jsou mnohé vydány na hudebních nosičích. Muzikantská tradice jeho rodiny už teď velmi ovlivnila domácí i zahraniční scénu romské hudby a autorské texty členů rodiny Duždovy jsou toho zcela jistě součástí. Do své práce jsem si ho vybrala i proto, že jeho tvorba nachází uplatnění jak u kapely Romano rat, tak u pěveckého sboru Apsora, jejichž aranže i hudební styl se v mnohém liší. Písně s Dežovými texty jsou také s úspěchem vyučovány na českých i mezinárodních workshopech. Zde musím poznamenat, že přesvědčením Dežovy partnerky a kolegyně Idy Kellarové je to, že lidé učící se jejich písně nemusí znát význam romských textů. Zde tedy texty plní jinou funkci, nezanedbatelná je ale zvuková stránka Dežova hudebního jazyka, kterou posluchači neznalí romského jazyka vnímají tak jako tak.

Desiderius Dužda je po svých zkušenostech na poli hudby již nepřehlédnutelnou osobností a zároveň pochází z významné hudební rodiny, i proto jsem si ho vybrala do své analýzy.

Mário Bihári (1977) se narodil v Malackách na Slovensku, ale již mnoho let žije a působí v České republice. Od dětství se věnoval hře na klavír a akordeon, později si přibral klarinet.

V roce 2000 dokončil pražskou konzervatoř Jana Deyla a ještě dva roky předtím se stal členem kapely Zuzany Navarové a Ivána Gutiérreze KOA. Natočili společně dvě alba, Skleněná vrba (1999) a Zelené album (2000). Po odchodu Gutiérreze začal Mário pro kapelu skládat hudbu a psát texty. To se projevilo v jeho autorském podílu na dalších dvou deskách Barvy všecky (2001) a Jako Šántidéví (2003). Po smrti Zuzany Navarové v prosinci 2004 se Mário Bihári stal hlavním autorem tvorby skupiny Koa. Podílel se i na albech jiných interpretů, například na CD Martiny Trchové Čerstvě natřeno, tvořil duo s romským písničkářem Jánem Ačo Slepčíkem nebo si ho jako hosta přizvala kapela Terne çhave. Kromě hudby se věnuje také fotografování a sportu.

Mário je muzikant, který má zkušenosti z různých hudebních žánrů, stejně tak uměleckých žánrů obecně. Takováto všestrannost může jeho textařskou tvorbu do jisté míry ovlivňovat, a tím je pro moji práci přínosný.

Gulo čar

Podhoubí Gulo čar najdeme už na počátku 80. let, kdy budoucí ústřední duo kapely, bratři Dirdovi (Pavel, 1969, hlavní autor hudby, klávesista, a Vladimír, 1967, kapelník, baskytarista), začíná, tehdy ještě s tradiční romskou hudbou, vystupovat po brněnských barech. Hudební zázemí mají ovšem širší, jejich otcem je Jan Dirda, tehdejší známý jazzový saxofonista. Pavel Dirda poté vystupuje i s dalšími formacemi, v kapele Kick start se seznamuje s budoucím kytaristou Gulo čar, Druppim.

Skutečným předchůdcem Gulo čar byla kapela Synergy, kterou bratři založili v roce 1994. Tehdy s nimi již vystupovali trumpetista Jirka Majzlík a teprve patnáctiletá zpěvačka Irena Horváthová, dcera operní pěvkyně a kytaristy, která už měla zkušenosti s účinkováním v cimbálové muzice. V devadesátých letech byli bratři Dirdové také součástí kapely Romano rat Idy Kelarové.

Po rozpadu kapely Synergy začala v roce 1997 fungovat nová formace, Gulo čar. Od začátku se dala jejich hudba charakterizovat jako směs funky, soulu, jazzu a romské melodiky. První album, Pačas, vydali v roce 2000 a následující, Baro drom (Dlouhá cesta), ocenila Akademie populární hudby jako nejlepší desku žánru world music za rok 2003. Kapela má v současné době devět stálých členů plus hosty. Následně skupina vystupovala jako předkapela na pražských koncertech Gipsy Kings a Jamese Browna. Gulo čar se zúčastnili mnoha českých festivalů jako je Blues v lese, Colours of Ostrava, Trutnov open air a další a na loňském podzimním turné (2003) doprovázeli úspěšnou skupinu Mig 21. Zatím poslední album, vydané v roce 2006, se jmenuje Gipsy goes to Hollywood a jeho producentem a hostujícím muzikantem se stal baskytarista Doug Wimbish (Living Colour, Jungle Funk, Mick Jagger, Madonna). K příležitosti jeho vydání uspořádali sérii koncertů nazvanou Likviduj! Tour. Součástí koncertů byly besedy, na nichž hudebníci a jejich hosté diskutovali s návštěvníky o možnostech integrace nejchudších lidí z romských ghett do

většinové společnosti. Sami členové kapely totiž pochází z brněnského „Bronxu“, tedy z ulice Bratislavské a okolí, který je považován za jedno z mnoha romských ghatt v České republice.⁸
www.gulocar.com Tomáš S. Polívka

Gulo čar mě zajímají coby kolektiv, který své často sociálně vyznívající texty tvoří většinou společně. Tvorba se u nich propojuje se skutečností, jak je znát z jejich účasti v projektu Česká ghetta. Stávají se tím zajímavým námětem pro část kapitoly Funkce romských hudebních textů současnosti (viz níže).

Gipsy (1982), vlastním jménem Radoslav Banga, se hudbě, konkrétně hip hopu, věnuje asi od svých třinácti let, kdy začal skládat i své první texty. V roce 1995 začínal v profesionální formaci Syndrom Snopp, se kterou vydal tři alba. Poté působil samostatně jako Gipsy alias černej pes, v roce 2000 mu vyšla deska Ramonis.cz orientovaná na styl rhytm'n'blues a jeho dalšími sólovými alby byly Ya Favourite CD Rom a Rýmy a blues. Je autorem hitu Letět ke hvězdám určenému pro finalisty soutěže Česko hledá Superstar.

Od března 2005 funguje kapela Gipsy.cz, ve které hrají kromě Gipsyho ještě Vojtěch Lavička a Jan a Petr Surmajovi.

V následujícím roce vydali desku Romano Hip Hop, která jim doslova otevřela dveře do světa. Singl Romano Hip Hop byl nejhranější písničkou v českých rádiích, videoklip vysílala MTV a Gipsy.cz si zahráli na slavném festivalu v Glastonbury. Akademie populární hudby jim udělila cenu Objev roku za rok 2006. Zaujali i Bobana Markoviče a s jeho srbskou kapelou absolvovali turné.

Gipsy se dále živí jako producent, skládá a píše pro jiné interprety a má svou show na rádiu Wave.

Nedávno se stal českým ambasadorem Evropského fóra rovných příležitostí, které chce pomáhat menšinám.

Gipsyho jsem si do analýzy vybrala pro jeho specifičnost, až nezařaditelnost. Je to muzikant, který propojuje romskou a hiphoperskou subkulturu a ve svých textech rebelantsky vykřikuje své mnohdy kontroverzní názory na dnešní svět, společnost, rasismus, politiku apod.

Tematický rozbor (tematický plán)

Lidé odjakživa vkládali do písni různé emoce, a vyjadřovali tím svůj postoj ke světu, ke svým blízkým i k sobě samým. Slova odrážela jejich vnitřní svět a prostřednictvím melodie se dostávala k uším posluchačů, kteří tak přístupnou formou textařovo vyjádření vyslechli. A pak už záleželo na formě a obsahu textařova sdělení a na osobě posluchače, zda text splnil svůj účel. Měl-li pobavit, dojmout nebo třeba i rozplakat.

⁸ www.gulocar.com, Tomáš S. Polívka

Takovýto proces je stále platný a podstupují ho i autoři romských písní. I v současnosti obsahují jejich sdělení emoce různého typu a intenzity- radost, smutek, zoufalství, touhu, úzkost, zlost, strach, pocit opuštěnosti, bolest

Stejně rozmanitá je i skladba témat, která jsou textech současných autorských romských písní obsažena. Přesto však některé motivy převažují.

Eva Davidová a její kolega Jan Žižka se ve svých publikacích drží schématu *phurikane gila* (staré zpěvy, starodávné písně) x *neve gila* (nové zpěvy).⁹

Phurikane gila dále dělí na pomalé, lyrické písně, a to žalosne gila (smutné zpěvy) nebo čorikane gila (zpěvy sociální), a na taneční písně (*khelibnaskere gila*- taneční písně a rytmické popěvky).

Neve gila charakterizují jako skladby mladých, většinou neznámých romských autorů, které začaly vznikat v posledních dvaceti letech (údaj z roku 1999 pozn.). Buď se k tradiční melodii připojil nový text, nebo naopak.

„V této skupině, zvláště u mladých souborů, lze sledovat hudební vlivy anglo-americké kultury. Do nové hudební produkce se tak dostávají prvky jazzu, blues, soulu a také popu. Nový hudební styl je mnohdy nazýván jako rom-pop. Jeho zakladateli jsou u nás bratři Gondolánové a Jozef Fečo a jeho skupina Roma Štar. Jedním z hlavních znaků je značné využití sborové složky, převážně v trojhlasích, a harmonizování na půdorysu jazzových akordů. Díky těmto autorům vzniká nový typ romské písně s novými melodickými, harmonickými, rytmickými, ale i zvukovými kvalitami.“¹⁰

Zde analyzované texty by se tedy daly zařadit mezi typ *neve gila*. Autoři ovšem nehovoří o tematickém zaměření textů. Já se tedy chci pozastavit alespoň nad tím, proč je tematické dělení *phurikane gila* nevyhovující pro současné texty umělých romských písní.

Davidová a Žižka rozlišují písně smutné, písně ze života, zpěvy rodinných cyklů a písně milostné. Texty této práce by se při troše snahy možná také vměstnaly do těchto čtyř širokých kategorií, styl lidových písní z minulosti se přeci jen liší od umělých písní současnosti. Zde sledované texty obsahují jiné, mnohem konkrétnější a průraznější motivy, které si žádají větší specifikaci. Proto jsem zvolila následující klasifikaci:

1. láska s podskupinami láska k matce, láska mateřská, láska k otci, láska k dětem obecně, láska manželská a milenecká, láska k životu, láska k Bohu, láska k přírodě
2. smrt
3. životní cyklus- pohled na život jako celek, téma dětství, svatby atd.

⁹ Davidová, E., Žižka, J.: Folk Music of the Sedentary Gypsies of Czechoslovakia. Institute for Musicology of the Hungarian Academy of Sciences. Budapešť, 1991; Kolektiv autorů: Černobílý život. Gallery. Praha, 2000

¹⁰ www.rommuz.cz

4. úděl Romů, rasismus
5. soudržnost lidí (či přímo Romů)
6. morální hodnoty

Do těchto skupin tedy dělím témata písní, přičemž každá píseň může samozřejmě obsahovat více prolínajících se témat najednou.

Z textů vybírám krátké úryvky, většinou jednu strofu, u kterých si myslím, že nejvíce vystihují podstatu analyzovaného jevu.

Láska

Snad nejčastějším motivem jsou různé formy lásky, láska mateřská, láska partnerská, láska mezi sourozenci i různými generacemi, láska k lidem, láska k životu, láska k Romům...

Láska k matce

Matka měla v romské rodině vždy nezastupitelnou funkci. Jakmile žena porodila první dítě, prudce vzrostl její status v rodinném žebříčku a ten dále stoupal v souvislosti s jejím věkem. Phuri daj (doslova stará matka) měla občas dokonce v určitých situacích (v rozhodování o důležitých záležitostech) přednost i před muži. Romové si velice cenili její moudrosti nabyté životními zkušenostmi. A tak není divu, že smrt matky znamená pro každého Roma neuvěřitelnou bolest. Lépe to vyjádří romské přísloví:

„Te merel o dad, rovel o vodi, te merel e daj, rovel o jilo.“
(Zemře-li otec, pláče duše, zemře-li matka, pláče srdce.)¹¹

Gulo čar ve svých textech vyjadřují vděčnost matce za vše, co jim do života předala a rodičům za to, že jim dali život.

E daj mange lačhes phenlas

O bašaviben pharo hin

La dakre lava najšik lílom...joj



Matka mi správně říkala/ že hraní je těžké/matčina slova jsem nemohl vzít (v potaz)...joj

Gulo čar, Imar mange lačhes

Rado dikhav mri dajora

Vaš lakre lava so man diñas

Savoro joj man sikhadžas

O jilo lake dav



Mám rád svou maminku/ za její slova co mi předala/všechno mě naučila/srdce jí dávám

¹¹ Hübschmannová, M.: God'aver lava phure Romendar/ Moudrá slova starých Romů. Apeiron. Praha, 1991, s. 8-9

...

*savoren e daj o dad diňa dživipen
rado len dikhav
vaš kada palíkerav tuke Devla*

◇

*Všem dali rodiče život/mám je rád/za to ti děkuji, Bože
Gulo čar, Čhavore*

Pocit vděčnosti může vyjádřit jen prosté oslovení, jako je tomu u Gipsyho.

*Sal miri lačhi phurani daj
Jsi má hodná stará matka
Gipsy, Mira daje*

Láska mateřská

Mateřská láska je v textech většinou vyjadřována prostřednictvím stesku po dětech. Píseň „Me tuha“ Desideria Duždy vyjadřuje úzkost a bolest dcery kvůli odchodu z domova, od rodičů. Na tomto příkladě je vidět, jak je nakládáno s fakty v obsahu písně. Nedožíváme se, kam dcera jde a proč, přesto je z textu zřejmé, že se nejedná o odchod do školy, ale o nějakou závažnou životní událost. Jde pouze o domněnku, ale je možné, že dcera se nachází v situaci, kdy po svatbě opouští rodný dům a stěhuje se do domu svého manžela, jako tomu u Romů často bývalo.

*E čhaj mange phendžas
Mamo me na džav
O jilo man dukhal
O jilo man dukhal
Pal tute*

◇

*Dcera mi řekla/mami já nejdu/srdce mě bolí/srdce mě bolí/za tebou
Desiderius Dužda, Me tuha*

V jiné roli se ocitá matka v textu Gipsyho, kde jí syn naléhavě pokládá otázku, proč se narodil.

*Man hin phučiben, zašundom
Kaj agorisaľol miro drom?
Joj mamó, soske me ulíľom?
kamav te džanel čačipnas
Dukhado čačipnas
Mira Daje...
Mira Daje...*

◇

*Mám otázku, zaslechl jsem/kde skončila má cesta?/joj mami, proč jsem se
narodil/chci znát pravdu/bolestivou pravdu/matko moje/matko moje*

Gipsy, Mira daje

Láska k otci

Ta je v textech vyjadřována zřídka, v písni „Dadoro“ autoři otcům děkují za to, že je dobře vychovali a naučili hrát. Otec zde tedy plní spíše roli životního učitele, než dárce všeobjímající lásky, jako tomu bývá u matky.

*amen rado dikhas
peskren daden*



máme rádi své otce

...

*o jiloro phuterde
savoro amen dine
bašaviben sikhade
te gilavel jilestar
avri avri bararde
te bašavel sikhade
vaškada len rado dikhas
o jiloro lenge das*



*S otevřeným srdíčkem/nám všechno dali/hraní nás naučili/zpívat od
srdce/vychovali nás/hrát nás naučili/za to je máme rádi/srdíčko jim dáváme*
Gulo čar, Dado

Touhu po otcovské lásce vyjadřuje následující text.

*Dado miro kaj salas
calo džives tut rodavas
kaj khere na salas
Phen ča mange dadoro
Pharo miro jiloro
kaj rado tut dikhav*



*Otče můj, kde jsi byl/celý den jsem tě hledala/doma jsi nebyl/řekni mi jen,
tatínku/je mi těžko u srdíčka/tak ráda tě vidím*
Desiderius Dužda, Kaj salas

Láska k dětem obecně

Děti jsou odjakživa pro Romy tím největším požehnáním. Práví tak i staré romské přísloví:

„Nane čhave, nane bacht.“ (Nejsou děti, není štěstí)¹²

Je to znát i z textů, které se nevěnují pouze lásce rodičovské, ale také vztahu dospělých lidí k dětem obecně. Jako třeba v písni „Čhavore“ od Gulo čar.

¹² Hübschmannová, M.: God'aver lava phure Romendar/ Moudrá slova starých Romů. Apeiron. Praha, 1991, s. 8-9

*Rado dikhav le čhavoren
Te jon hine ajse peskre
So keren jon keren čačes
Me rado len dikhav*



Mám rád děti/vždyť ony jsou takové své/co dělají, dělají pravdivě/mám je rád

Pokud se rodina rozpadne, za největší hřích není považováno opuštění druhá, ale společných dětí.

*Phen mange phen
Savoro dikhel amaro del
Phen čačes phen
Sar tu šaj mukhl'al cikne čhavoren*



Řekni mi, řekni/všechno vidí náš Bůh/řekni, vážně, řekni/jak jsi mohl opustit malé děti

Gulo čar, Phen mange phen

V písni „Rovenas“ od Marie Duždové odchází od muže žena i s dětmi.

*ma le ma le tu le čhaven het
pharipen mange kereha*



Neber, neber děti pryč/uděláš mi bolest

Marie Duždová, Rovenas

Ohromnou bolest vyjadřuje text Marie Duždové „Pharipen“, kde se dva roky po ukončení vztahu vyznává žena z toho, že čekala s partnerem dítě, aniž by on o tom tušil.

*na džanehas hoj cikno tut ela
andre žala merav devla so kerdžal*



Nevěděl jsi, že budeš mít malé/ve smutku umírám, bože, co jsi to udělal

Marie Duždová, Pharipen

Dosud probrané druhy lásky mají jeden společný jmenovatel. Všechny se odehrávají v rámci rodiny. Ta platila u Romů vždy za základní společenskou jednotku. Nukleární rodina měla na rozdíl od neromské vždy menší rozhodovací právo a nezávislost. Toto měla na starosti celá velkorodina zahrnující široké příbuzenstvo.¹³

¹³ Raichová, I. a kol.: Romové a nacionalismus? Muzeum romské kultury v Brně. Brno, 2001, s. 75-86

Láska manželská a milenecká

Texty o lásce mezi mužem a ženou bývají pesimistické, se strachem, že jeden druhého doopravdy nemiluje, plné bolesti, touhy, smutku a čekání.

V již zmiňované písni „Phen mange phen“ vyznává žena muži lásku i přes to, že ji a děti opustil (z formulace však není zcela jasné, zda muž opustil ženu a děti nechal u ní, nebo je vzal s sebou, tento dvojsmysl ponechávám i ve svém překladu).

Tu man mukhl'al le čhavenca

So so me kerava

O dživipen pharo pharo hin

Me tut diňom miro jiloro

Me tut kamav



Ty jsi mě s dětmi opustil/co budu dělat/život je těžký/dala jsem ti mé srdíčko/miluji tě

Gulo čar, Phen mange phen

Za typickou milostnou lyriku můžeme považovat píseň „Brišind del“ od Gulo čar.

pre tire kale bala brišind del

savoro savoro dikhel amaro del

baro baro baro brišind del

me tut kamav me tut kamav



Na tvé černé vlasy prší/všechno všechno vidí náš bůh/hustě hustě hustě prší/miluji tě, miluji tě

Gulo čar, Brišind del

Stesk z rozchodu a výčitku dívce vyjadřuje píseň „So kamehas“ od Jana Duždy.

Soske ajsi sal

Te me našti

Dživav

Našti bisterav

Čhaje

Pre tute



Proč jsi taková/vždyť já bez tebe/nemohu žít/nemohu zapomenout/holka na tebe

Jan Dužda, So kamehas

V textech o lásce se nejčastěji objevují motivy čekání, až se milý vrátí z vojny, slibů a zklamání.

*Te tut te tut arakhav
Dav tuke me so šaj me dava
De man tiro lavoro
Tiro jiloro*



*Když tě, když tě najdu/dám ti všechno, co ti budu moci dát/dej mi tvé
slovíčko/tvé srdíčko*

Jan Dužda, Tut rodav

*Pača hoj o jiloro man dukhalas
Našti me pre tute bisterav
Vaš tiro roviben vaš o pharipen
Džanav mište hoj tu kames man*



*Věř mi, že srdíčko mě bolelo/nemůžu na tebe zapomenout/kvůli tvému pláči
z bolesti/vím dobře, že mě miluješ*

Marie Duždová, Madara pes

*Šun, so rovel o brišind
šun av arde kija ma
av andre, me tut namukhava
del jiv amen tiš*

Mário Bihári, Poslouchej

Motiv odchodu na vojnu byl ve starších písních častější, dnes už je povinná vojenská služba v České republice zrušená a tak se bude tento motiv jistě postupně vytrácet.

*Sako džives peske gil'avav
O apsora latar čul'anas
Ko slugadža me mušindžom
La romňora khere mukhl'om*



*Každý den si zpívám/slzy jí tečou/na vojnu jsem musel/ženušku jsem doma
nechal*

Desiderius Dužda, Baro džives

Žena se v duchu definitivně loučí s bývalým partnerem.

*tiro kamiben mange lav peha
jój devla
na bisterava sar pes kamahas*



Tvou lásku si vezmu s sebou/jój bože/nezapomenu, jak jsme se milovali

Marie Duždová, Pharipen

Láska k životu

Ať už byl a je úděl Romů jakýkoliv, důkazem toho, že důvod k radosti a veselí se vždycky najde, je například tento text.

*Savore odoj zgel'am lačhes hin
Akana hin lačho rat
O čhave šukar bašavnas*



Všichni jsme se tam sešli, dobře je/teď je krásná noc/chlapci krásně hráli
Gulo čar, Bašaven

Životní optimismus je v písničkách vyjadřován právě motivy dlouhých nocí, kdy se hraje a zpívá, všichni jsou pohromadě a všem je dobře. Nebo je krásný den, svítí slunce, děti si hrají a dospělí děkují za to, že jim Bůh dal děti a takové krásné, prosluněné dny.

*Te o khamoro avri džal
Sako džives amen lačho hin
kaj rado me somas
hoj šukar džives avri devla has
sako tosara pre lende
miro jilo asalas*



*Když vyjde sluníčko/je nám každý den dobře/tak rád jsem byl/že byl venku
krásný den, Bože/každé ráno se na ně/moje srdce smálo*
Gulo čar, Džives
Svět „tam venku“ slibuje nekonečné možnosti.

*avri hin savoro
čhavale so šaj amen kheras
so šaj amen dikhas
so šaj amen kheras*



*Venku je všechno/chlapci, co můžeme dělat/na co se můžeme dívat/co
můžeme dělat*
Gulo čar, Avri hin

Láska k Bohu

„Většina odborníků se shodne na tom, že se Romové oficiálně nejčastěji hlásí k náboženství společnosti, ve které žijí. V evropských podmínkách je to křesťanství, hlavně katolického vyznání. Přesto však jen v málokteré romské komunitě lze hovořit o převzetí křesťanské doktríny bez specifických romských úprav. Náboženství pak můžeme chápat jako pružný sociokulturní jev, který reaguje na aktuální situaci ve společnosti.

Přestože většina Romů se dnes v ČR hlásí ke katolické víře, neznamená to, že by v duchovním životě Romů neexistovala určitá specifika. Na prvním místě je třeba konstatovat, že pod duchovním životem či duchovním světem nemám na mysli pouze náboženský život uvnitř církve, ale i lidové formy náboženství či různé formy duchovní kultury všeobecně. Patří sem obřady, zvyky, pověry, náboženské písně a vlastně celý komplex tradic a představ, které uspokojí duchovní potřeby člověka. Základním poznatkem na tomto poli je skutečnost, že pokud Romové přebírali prvky majoritních kultur, probíhal tento proces s jistým opožděním. Proto se u nich paradoxně zachovaly různé prvky duchovní kultury majority v archaičtější a konzervativnější formě.¹⁴

V analyzovaných textech se autoři hlásí k víře v Boha nejčastěji jeho oslovování nebo obracením se na něj s prosbou o pomoc. Bohu jsou přiřítány veškeré schopnosti.

Jako hlavní téma mají víru v Boha písně „Džas tuha Devla“ (Gulo čar), „Le man peha“ (Marie Duždová) a „Pačas“ (Gulo čar). Džas tuha Devla vyjadřuje naprostou oddanost Bohu, jeho oslavu, vděk za dar života, předurčenost osudu, který řídí Bůh, a zároveň víru v jeho účelné konání. V Le man peha se autorka v zoufalství obrací k Bohu, žádá, aby si ji vzal k sobě, představuje pro ni východisko z marnosti. V písni Pačas se lidé naprosto oddávají Bohu, věří v to, že jim pomůže. Z textu nepřímo vyplývá, že jsou to Romové, kteří prosí Boha o vlastní zem.

Podobné vyznění, prosba Romů o lepší život, se vyskytuje v této písni:

*Šun amen Devla
So amen mangas
Feder dživipen
Amen kamas*



Vyslyš nás, Bože/oč prosíme/lepší život/chceme
Jan Dužda, Šun amen Devla

Motiv předurčenosti a oddanosti Bohu se objevuje i v následující písni.

*savore amen
sam jekhe devlestar
dživas ade savore
ča jekhevar
pre kaja phuv so ade hin
niko na džanel
kana amen oddžaha*



¹⁴ www.czechkid.cz Petr Wagner

Všichni/jsme od jednoho boha/žijeme tu všichni/jen jednou(na téhle zemi co tu je/nikdo neví/kdy odejdeme

Gulo čar, Manuša

Bohu se přiřítá i podíl na uskutečnění obřadu svatby.

O del diñas kada baro bijav

Tumen zor jov diñas

Imar peskre avena



Bůh nám dal tuto velkou svatbu/dal vám sílu/už budete svoji

Gulo čar, Bijav

V některých písních je Bůh dáván do opozice k Ďáblu.

Del dikhel, Beng užarel pre amen



Bůh vidí, Ďábel čeká na nás

Gipsy, Tajsa

Bůh má všemocné schopnosti, mezi které patří i odpouštění za zlé skutky...

o Del imar sa dikhel

savorenge odmukhel



Bůh už všechno vidí/všem odpouští

Gulo čar, Kamavas

Bůh je dáván do souvislosti s přírodními živly, z textu nepřímo vyplývá, že živly umožňují komunikaci s Bohem, tj. když prší, Bůh nás slyší.

Balvaj phurdel

Brišind del

O devloro pre amende vičinel



Vítr fouká/prší/božíček na nás volá

Marie Duždová, Balvaj phurdel

Oslovení Boha se v textech nejčastěji objevuje v souvislosti se stěžováním si na těžký osud

Phare jileha dživas

Devla



S těžkým srdcem žijeme/Bože

Jan Dužda, Nane man dajori, dadoro

*Devloreha
Šun tu man
O jiloro mange rovel
Na džanav
So te kerel*



Božíčku/vyslyš mě/srdíčko mi pláče/nevím/co dělat
Jan Dužda, Devloreha

*Phen tu mange, devla,
so amen keraha?*



Řekni mi, bože/co budeme dělat
Desiderius Dužda, Kada baro svetos

*Imar duj berš so tu adaj nasal
jój devla*



Už jsou to dva roky, co tu nejsi/jój bože
Marie Duždová, Pharipen

Prosby k Bohu výrazně převažují nad jeho odpověďmi, jedna se přesto nalézá v písni „Apsora“.

*L'ikeren pes savore
O del phendžas amenge*



Držte všichni při sobě/řekl nám bůh
Desiderius Dužda, Apsora

Láska k přírodě

Příroda se v textech objevuje spíše ojediněle, ale vždy je vyličená pozitivně, jako něco krásného, darovaného Bohem a darujícího lidem život.

Přírodní živly voda a oheň slouží téměř ve všech kulturách jako prostředek magické očisty a v tomto smyslu ho převzalo také i křesťanství. V následujícím textu platí voda a příroda obecně za něco neposkvrněného, božského.

*Na džanavas me khatar džahas
kaj me dikhlóm šukar vešoro
Mire čhave jon kamenas manca
Te džal andro veš
Phenav lenge kaj me piľom
Lačho paňi andro veš*



Nevěděl jsem/jak jsme se tam dostali/když jsem uviděl pěkný lesíček/moje děti se mnou chtěly jít do lesa/říkám jim, že jsem v lese pil dobrou vodu

Gulo čar, Lačo paňi

*o jilo mange asalas
te o kham avri labarel
pre mande
mange asav
te o khamoro del dživipen
savoren amenge*



*Srdce se mi smálo/když slunce vysvitne/na mě/směji se/když sluníčko dává
život/nám všem*

Gulo čar, Khamoro

Smrt

Téma smrti je v romských písních obecně často přítomné, ale ne vždy tak syrově vyjadřované, jako je tomu v textech Desideria Duždy. Smrt byla v lidových písních často zpodobněna pomocí metafor („oda kalo čiriklo“) a nebo se jí autoři vyhýbali. Někteří Romové odmítají zpívat cizí písně s texty např. o smrti matky, pokud ta jejich ještě žije. Bojí se, že by tímto smrt matce přivolali.¹⁵ A naopak, někteří autoři se nevyhýbají psaní o tom, že jim zemřeli rodiče, i když tomu tak ve skutečnosti není. Tak je tomu například u Jana Duždy (píseň Nane man dajori, dadoro). U Marie Duždové není v písni „Mamo“ zřetelně rozlišitelné, zda se jedná o realitu, nebo sen.

*Avlóm khere na džanavas nič
E daj muľa so na phende nič
Džalas suno mra dajoraha
Hoj e daj muľa soske ma tu mukhlal*



*Přišla jsem domů, nic jsem nevěděla/matka mi zemřela, že nic neřekli/zdál
se mi sen o mé mamince/že matka zemřela, proč jsi mě opustila*

Marie Duždová, Mamo

Zvláště Dežo se ve svých písních vyjadřuje ke smrti matky. Písně „Daje daje“, „Apsora“ a „Mamo miri“ jsou tomuto tématu věnovány celé. Texty jsou plné pocitu opuštěnosti, pocitu, že pozůstalý je na světě sám a přání odejít s matkou.

*Ačhilóm korkoro pre kaja phuvori
e daj odgelas ačhilóm korkoro
niko man nane ačhilóm korkoro
niko man nane so me kerava
daje daje le man peha*



¹⁵ Ústní sdělení Milana Godly.

Zůstal jsem samotinký na téhle zemičce/matka odešla, zůstal jsem samotinký/nikoho nemám, zůstal jsem samotinký/nikoho nemám, co budu dělat/matko, matko, vem mě s sebou

Desiderius Dužda, Daje daje

*Nane man dadoro
So me kerava
Sako džives mange
Rovava*



Nemám tatínka/co budu dělat/každý den si/popláču

Desiderius Dužda, Dadoro

*Džanav mište kaj me merava
Pharipen lenge kerava
Le čhaven la romňa mukhava
Pharipen čoripen kerava*



Vím dobře, že zemřu/bolest jim udělám/děti, ženu opustím/bolest, bídu udělám

Desiderius Dužda, Dživava

Častý je i motiv druhého světa, ze kterého se na nás mrtvý dívá a odkud s námi může komunikovat. Tento motiv je společný pro mnoho kultur.

*E daj mange odgel'as
Pre aver svetos oj gel'as
Nikaske nič oj na phendžas
Sar oda džives odgel'as
Kija peste amen vičindžas
O jilo amenge marelas*



Maminka mi odešla/do jiného světa odešla/nikomu nic neřekla/jak ten den odešla/k sobě si nás zavolala/Srdce nám bilo

*Le phralores
Has čhavoro
Ajso terno
Nasvalo*

*Pre aver svetos ov gel'a
Le pheňoren mukh'la
Pharipen
Savorenge
Kerela*



*Bratříček/měl synáčka/takového mladého/nemocného
Na jiný svět odešel/sestřičky opustil/bolest/všem/udělá*

Desiderius Dužda, Le phralores

Další úryvek z téže písně popisuje situaci, kdy zemřelá matka komunikuje se svými dětmi prostřednictvím snu.

*Sako rači oj phirel
Pre amende oj dikhel
Andro suno amenge oj phenel
Amen tumen paš peste
Líkeren pes savore
Dživipen pharo avela*



*Každou noc chodí/na nás se dívá/ve snu nám říká/my, vy, u sebe/držte se
všichni/život bude těžký*

Desiderius Dužda, Apsora

Následující text je snad nejtypičtějším vyjádřením stesku po zemřelém, tj. obsahuje oslovení, otázku, proč osoba zemřela a aktuální neradostnou situaci přeživšího na pozemském světě.

*mamo miri
soske man mamu tu mukhl'al
ačhil'om me adaj korkoro
sar oda cikno čhavoro*



*Maminko moje/proč jsi mě mami opustila/zůstal jsem tu samotinký/jak ten
malý chlapeček*

Desiderius Dužda, Mamo miri

Podobný vzorec používá i Jan Dužda, který se však neobrací k zemřelému, ale k posluchačům.

*Šunen so pes ačil'a
(nane man dajori)
Te dživel nadžanav
(nane man dadoro)
Korkoro ačil'om
(pro svetos korkoro)
Dukhal man jiloro
Ale te dživel mušinav
(adaj dživav rado)*



*Poslouchejte, co se stalo/(nemám maminku)/žít neumím/(nemám
tatínka)/zůstal jsem samotinký/(samotinký na světě)/bolí mě srdíčko/ale žít
musím/(tady žiju rád)*

Jan Dužda, Nane man dajori, dadoro

Někdy už autor usoudí, že se zemřelým nelze komunikovat, a obrací se proto k Bohu.

*Kamlom lake devla te phenel
Mamo mamo kamav tut
Devla soske na phendža
Našti pačav hoj adaj tu na sal*



*Chtěla jsem jí bože říct/mami mami mám tě rád/bože, proč neřekla/nemůžu
uvěřit, že tu nejsi*

Marie Duždová, Mamo

A nebo se obrací k příbuzným pozůstalým...

*Phralora pheňora
Adaj sam nane daj
Phralora pheňora
Adaj sam
Nane dad ani daj
So kerava*



*Bratříčku, sestřičko/jsume tady, nemáme maminku/bratříčku, sestřičko/tady
jsme/nemáme otce ani matku/co budu dělat*

Marie Duždová, Šunen

Zcela zvláštní je text Gipsyho „Muloland“, kde se již v názvu a pak v písni samotné objevuje označení *mulo*, kterému se Romové v běžné mluvě spíše vyhýbají.

„Romové věří v existenci ducha, který opouští lidské tělo až třetí den po úmrtí.“¹⁶

Veškeré zvyky spojené s pohřebním obřadem souvisí se snahou vyprovodit nebožtíka do hrobu tak, aby neměl žádný důvod se na tento svět vracet v podobě ducha, tzv. *mulo*, neboť tito duchové obvykle škodí a snaží se ublížit těm, které znali a se kterými měli nevyřízené účty.

*Than vičinel pes Muloland
Zaarakhiben hin kham
Bo mule rušte dží o meriben
Mule na keren o pothoviben*



*Místo, které se jmenuje Muloland/ochrana je slunce/protože mrtví jsou k smrti
rozhněvaní/mrtví nedělají dohodu*

Gipsy, Muloland

V téže písni stojí za povšimnutí další motiv- mrtví hrající karty.

¹⁶ Raichová, I. a kol.: Romové a nacionalismus? Muzeum romské kultury v Brně. Brno, 2001, s. 73

*Mulo avel, o ou, me na kamav
Te bavinel le líla...*



Mrtvý přichází, o ou, já nechci/hrát karty...
Gipsy, Muloland

Životní cyklus

Co se týče nějakých cyklických událostí v životě lidí, nevěnují Romové ve své tvorbě prostor cyklu zemědělského roku jako je tomu například v českém folklóru. Souvisí to s tím, že romská společnost byla v historii spíše řemeslného, než zemědělského charakteru. Romské texty obsahují jiné motivy cyklického charakteru, které jsou součástí lidského života. Jsou jimi základní přelomy v jeho průběhu. V analyzovaných textech je to zpráva muže o těhotenství své ženy nebo svatba.

*Phendá mange miri romňi jekh lavoro
kaj užarel cikno čavoro*



Řekla mi má žena jedno slovíčko/že čeká malé dítětko

Desiderius Dužda, Lavoro

*Adadžives baro bijav avla
Sa o roma te dikhel la džana
Amen odoj avri bašavaha*



*Dnes bude velká svatba/všichni Romové se na ni půjdou podívat/my tam
venku budeme hrát*

Gulo čar, Bijav

V některých textech se autoři filozoficky zamýšlejí nad životem obecně, v písni „Baro drom“ je metaforou života dlouhá cesta.

Kamas

*Lačho dživipen te dživel
Savorenge te sikhavel
Hoj te dživel amen džanas
Amen kamas
Baro drom amen užarel*



*Chceme/dobrý život žít/všem ukázat/že žít my umíme/my chceme/dlouhá
cesta nás čeká*

Gulo čar, Baro drom

Úděl Romů, rasismus

Mnoho textů se týká údělu Romů coby psanců, kteří nemají vlastní zem, bloudí po světě a odevšad je vyhánějí.

*kaj savore Roma hin
palo svetos phirenas
o dživipen rodenas
kaj san tumen Romale
ňikhaj amen na kamen*



*Kde jsou všichni Romové/po světě chodili/život hledali/kde jste,
Romové/nikde nás nechtějí
Gulo čar, O čercheňa*

*Kada baro svetos
amen nane kaj te džal
sako amen tradel
kaj amari phuv nane*

Desiderius Dužda, Kada baro svetos

*Soske o Roma
Denašen het
Amen na daras
Namukhas pes*

Jan Dužda, Šun amen Devla

Rasistický podtext se objevuje v písni „Kamínek“. Autor se zde snaží chránit svou malou sestřičku před neromským chlapcem (raklo), který je pro ni ztělesněním hrozby.

*Ma dara, čhajori,
iker tuke bar.
Ma mar la, rakloro,
Joj na chal veľa
Dava les mra pheňora
Joj hi mek tikňori
Joj akanak hasal
Prindžarel s'oda hi*



*Neboj se, holčičko/drž si kámen/nebij ji, neromský chlapče/ona nejlí
příliš/ona se teď směje/zná, co to je*

Mário Bihári, Kamínek

Soudržnost lidí (či přímo Romů)

Jedním z vlivných prostředků jak promluvit přímo k Romům jako ke svébytné skupině je zcela jistě romský jazyk. A tak autoři, ať

už vědomě, či nevědomě, potvrzují anebo vyzývají ke kolektivnosti a soudržnosti Romů. Na jednu stranu není zcela jasné, zda se obrací přímo k Romům, a ne třeba k lidem obecně, ale tím, že texty jsou v romštině, se tato spojitost nabízí.

*jekhetane džas oda drom
amen vastestar pes chudahas*



*Společně jdeme touto cestou/za ruce se držíme
Gulo čar, Džas dureder*

*Amen sam sam bachtale
Hoj pes džanas rado pes dikhas
kaj amen amen adaj dživas
Savoren pre peste pre peste asanas*



*My jsme jsme šťastní/že se známe, rádi se máme/že my my tady
žijeme/všichni se na sebe na sebe smějeme
Jan Dužda, Bachtale*

Soudržnost uvádí do souvislosti, která je v hudebních textech nejschůdnější, tedy motivovat k pospolitosti slovy o společném hraní, zpěvu a tanci.

*Bašaven terne čhave
Aven ča te dikhel
Pherdo manuša avle
Šunenas khelenas
Savore odoj zgel'am lačhes hin
Akana hin lačho rat*



*Hrají mladí chlapci/jen se pojdte podívat/plno lidí přišlo/poslouchali,
tančili/všichni jsme se tam sešli, dobře je/teď je hezká noc
Gulo čar, Bašaven*

Pojítkem může být samo společné sdílení hudby a nebo třeba společný idol, jako je tomu v písni „Stevie Wonder“.

*amen roma
savore
rado les dikhas
vaš leskre
gil'ora lavora vastora
jov lačho manuš hin*



*My Romové/všichni/ho máme rádi/kvůli jeho/písničkám, slovíčkům,
ručičkám/je to dobrý člověk
Gulo čar, Stevie Wonder*

V písni Apsora nabádá k soudržnosti rodiny zemřelá matka.

*Sako rači oj phirel
Pre amende oj dikhel
Andro suno amenge oj phenel
Amen tumen paš peste
Líkeren pes savore
Dživipen pharo avela*



*Každou noc chodí/na nás se dívá/ve snu nám říká/my, vy, u sebe/držte se
všichni/život bude těžký*

Desiderius Dužda, Apsora

Morální hodnoty

Mnoho textů se v nějakém smyslu vyjadřuje k mravnímu chování člověka. Nabádají, inspirují, přikazují, ptají se. Morální otázky řeší samozřejmě skoro každý text, ale já se v této podskupině soustředím na ty, v nichž je nějaký mravní problém hlavním tématem.

*Žužipen andro dživipen
kamiben andro jilo
dživirina te líkerel
manušes paťív te del*



Čistota v životě/láska v srdci/zvířata chovejte/člověku dejte úctu

Mário Bihári, Zvon

Pomocí metafory se snaží autor vysvětlit podstatu rovnosti lidí.

*So tu keres, te tut hin
o baro phariben
So, čul'on tuke apsa?
Tu sal manuš sar me*



Co děláš, když máš/velkou bolest/co, tečou ti slzy?/jsi člověk jako já

Mário Bihári, Pro sastipen

Zde se autor ještě snaží odvrátit trest za spáchaný hřích a vysvětlit, že krást je špatné.

*Khatar tut hi o grastora
O Del tut dikhel
Vareko len rodela
o čačo mange phen*



Odkud máš koníčky/Bůh tě vidí/někdo je bude hledat/řekni mi pravdu

Mário Bihári, Jarná

Krádeže se týká i text Gipsyho, zde se ovšem jedná spíše o pokušení, osoba se rozmýšlí, zda jí Bůh odpustí a zda se tedy vyplatí čin spáchat.

*Džas te čorel o tajsa, tajsa,
Som more more kaj sal?
Odmukes mange o Del, som chalo, som budžando,
Odmukes chočsar...na na na..*



Jdeš (jdeme) krást zítřek, zítřek/jsem, člověče, člověče, kde jsi?/odpouštíš mi, Bůh, jsem ztracený, jsem mazaný/odpouštíš jakkoli...ne ne ne...
Gipsy, Tajsa

Tento text obsahuje jasné mravní pokárání, že dívka nevyslyšela rady a teď za to musí pykat.

*Mire lava čhaje na šundžal
Tu peske nič olestar na kerdžal
Na šunehas mre lava
godži me tut na dava
sako džives upre aveha*



Má slova jsi, děvče, neslyšela/nic sis z toho nedělala/neposlouchala jsi má slova/já ti neporadím/každý den budeš vstávat
Desiderius Dužda, Mire lava

Sen a realita

Hudební texty se pohybují na široké škále opravdovosti. Jeden konec tvoří skutečnost a ten druhý snění. Ani sen nebývá v textech ničím naprosto smyšleným, vždy má základ v realitě nebo se snaží předpovídat budoucnost.

Častým prvkem textů je sen, snění jako zprostředkování reality, jako prostředek k vyjádření nějaké intimnější nebo závažnější pravdy. Sama jsem zažila situaci, kdy mladá Romka, nechtíc prozradit pravý zdroj jedné závažné informace, použila jako vysvětlení sen, jenž se jí zdál a ve kterém se údajně onu informaci dozvěděla.

Několik textů má sen dokonce jako ústřední námět. V písni Sunoro má sen ve skrze pozitivní roli. Splývá zde se skutečností a vyjadřuje krásu života, o kterém se lidem zdálo a zároveň ho i ve skutečnosti žijí.

*savore suno džahas
kaj avka savore lačhes dživas
šukar sunoro džahas- lačo- suno
dživipen...lačo has, lačo hin*



Všem se nám zdál sen/jak si takhle všichni dobře žijeme/krásný sen se nám zdál- dobrý- sen/život...dobrý byl, dobrý je
Gulo čar, Sunoro

Text Khelavas vyjadřuje snění o běžném, radostném životě.

Andro suno savoro dikhavas

Sar dikhavas

Sar me šundom kaja gilī

Andro suno khelavas lenca

◇

Ve snu jsem všechno viděl/jak jsem se díval/jak jsem slyšel tu písničku/ve snu jsem s nimi tancoval

Gulo čar, Khelavas

Sen v Džas dureder má schopnost uhádnout zítřek.

sako rat andro suno dikhav

lačho dživipen so avla

◇

Každou noc vidím ve snu/hezký život co přijde

Gulo čar, Džas dureder

sako rat

andro suno šunav

kada lav

me džanav

kaj kada suno

mange vareso phenel

◇

každou noc/mi ve snu v uších zní/ta slova/a já vím/že sen mi chce/takhle něco říct

Gulo čar, Parno jiv

Nejčastější případ tvoří texty, v nichž pomocí snu komunikuje pozůstalý se zemřelým.

Džalas mange suno

Mire dadeha

So me čoro Devla

Kerava

◇

Zdál se mi sen/o mém tátovi/co budu já ubohý, Bože/dělat

Desiderius Dužda, Dadoro

Džalas suno mra dajoraha

Hoj e daj muľa soske ma tu mukhlal

◇

Zdál se mi sen o mojí mamince/že matka umřela, proč jsi mě tu nechala

Marie Duždová, Mamo

Pouze výjimečně se autor obrací ve snu k někomu jinému, v tomto případě ke své bývalé lásce.

*Andro suno mange čhaje sal
Kana pes dikhas
O jilo rovel
Andre žala*



Jsi v mém snu, děvče/kdy se uvidíme/srdce pláče/ve smutku

Jan Dužda, Devloreha

Analyzované texty jsou aktuální ve smyslu své nadčasovosti, hovoří o jevech, které se lidem dějí od nepaměti a dít budou. Vždy tu byla a bude láska a problémy s ní spojené, stejně tak smrt a vztahy mezi rodiči a dětmi. Autor textů si většinou nechává pro sebe, do jaké míry události v nich popsané vypovídají o skutečných událostech. Zda jsou to pravdivé, vymyšlené nebo jen trochu fantazií přibarvené příběhy. Jen několik textů se věnuje skutečným událostem, veřejně známým, pevně zakotveným v čase a prostoru. Jde o píseň „Bagdád“ Mária Biháriho, která se týká války v Iráku. Autor jí nepřímo vyjadřuje nesouhlas, skrytý za příběh muže povoláného do služby, který by radši zůstal doma.

Další skutečný příběh odráží píseň „Dživava“ od Desideria Duždy. Je věnována Otu Absolonovi, který se stal v červenci 2001 ve Svitavách obětí rasově motivované vraždy. Zůstala po něm žena a děti, manželka ještě před skončením soudního procesu rovněž zemřela. Pachatel byl odouzen a odpykává si trest, o jeho vině, či nevině se ale dodnes vedou spory.

Jazyk a styl textů (jazykový a kompoziční plán)

Písňový text by měl jakožto útvar umělecký působit esteticky a zároveň samozřejmě souznit s hudbou. Toho je dosahováno pomocí užité lexikálních prostředků, básnické skladby a zvukové stránky jazyka.

1. Lexikální prostředky

- Citově zabarvená slova

Zdrobněliny (*deminutiva*) jsou častá i v běžné komunikaci mezi Romy, avšak nemají tak silný expresivní náboj jako je tomu v češtině. Romské slovo *Devloro* přeložíme jako *Božíček*, což by v češtině užil asi málokdo. Zdrobněle se oslovují zejména příbuzní- *dajori* (maminka), *dadoro* (tatínek), ale také i dospělí příbuzní, např.

le phralores has čhavoro/bratříček měl synáčka (Desiderius Dužda, Le phralores).

V textech najdeme dále zdrobnělá slova jako *pañori* (vodička), *jiloro* (srdíčko), *phuvori* (zemička), *khamoro* (sluníčko) nebo *lavoro* (slovíčko). Slovo *sunoro* (malý sen) dokonce ani nemá

odpovídající český protějšek. Všechna tato slova mají jednoznačně pozitivní náboj. Opačně vyznívají *vulgarismy*, které používá pouze Gipsy. Užívá např. neologismus *jebav* (jebu) nebo *lubaris* (kurevník). *Eufemismy*, prostředky jichž se užívá s cílem zjemnit nebo zeslabit citové zabarvení slova, se v objevují převážně v textech s tématem smrti. V následujícím textu nahrazuje autor slovo zemřela slovem odešla (odgel'as).

e daj odgel'as ačhilom korkoro/maminka odešla, zůstal jsem samotinký
Desiderius Dužda, Daje daje

V jiném textu eufemismem upřesňuje- odešla do jiného světa.

E daj mange odgel'as
Pre aver svetos oj gel'as



Maminka mi odešla/do jiného světa ona odešla

Desiderius Dužda, Apsora

- Slovesa vyjadřující pohyb

Mnoho romských sloves je samo o sobě zvukomalebných a tak není divu, že jsou v textech hojně využívány (např. džal, avel, khelel). Ukázkovým příkladem je píseň Bijav od Gulo čar, kde jsou slovesa pohybu kladena vždy na konec verše.

Adadžives baro bijav avla
Te bašavel amen lenge džaha
Bo jon rado rado rado khelen
Pal amende sako džives phiren



Dnes bude velká svatba/my jim půjdeme hrát/protože oni rádi tančí/každý den za námi chodí

Gulo čar, Bijav

- Slovesa vyjadřující emoce

Romské hudební texty jsou založeny na vyjadřování emocí, čehož se dosahuje buď opisem, a nebo prostým popsáním skutečnosti pomocí slovesa emoci vyjadřujícího. Nejčastějšími spojeními jsou *ma dara, kamav tut, so kames, pal tute rovav, sam bachtale*.

- Abstraktní podstatná jména

Jelikož jsou romské hudební texty spíše lyrického nebo lyricko-epického charakteru, nachází se v nich mnoho pojmenování různých emocionálních záležitostí, které jsou často vyjadřovány abstraktními podstatnými jmény.

Např. *kamiben, pharipen, čačipen, pačiv, bengipen*.

- Osobní a přivlastňovací zájmena

Většina textů je založena na monologu nebo dialogu mezi osobami, které mají mezi sebou nějaký vztah, a tak zde velké uplatnění nacházejí osobní a přivlastňovací zájmena.

- Obrazná pojmenování

Jedním ze způsobů osvěžení slovníku uměleckého vyjádření je použití změny významu slov. Nejčastějším případem takového jazykového prostředku v romských hudebních textech je metafora, konkrétně její druh, personifikace. Vlastnosti a stavy prisuzované živým bytostem jsou přiřazovány bytostem neživým.¹⁷

O jiloro mange rovel/srdíčko mi pláče (Jan Dužda, Devloreha)

O vodi les dukhal/duše ho bolí (Mário Bihári, Bagdád)

O Del diñas amen zor/Bůh nám dal sílu (Gulo čar, Phen mange phen)

Šun, so phenel e phuvori, šun, so phurdel e balvaj/poslouchej, co říká zemička, poslouchej, co fouká vítr (Mário Bihári, Poslouchej)

Kada baro svetos amen murdarel/tento velký svět nás zabíjí (Desiderius Dužda, Kada baro svetos)

Metafora je někdy dokonce ústředním tématem písně, jako je tomu v případě „Baro drom“ (Dlouhá cesta) od Gulo čar, kdy dlouhá cesta symbolizuje život, nejasnou budoucnost. Jiná píseň od Gulo čar, „Parno jiv“ (Bílý sníh) přímo svým názvem vyrazuje hlavní téma- bílý sníh je symbolem drogy.

- Oslovení

Texty jsou často určeny nějaké osobě, kterou autor v písni oslovuje. Nejčastěji se obrací k příbuzným nebo Bohu.

Např. *Devla, čhaje, mamó, daje, dado, čhavale, phrala*.

- Častá spojení

Některá spojení jsou více méně ustálená pro určité téma a ve stejné podobě se objevují v textech více autorů. Mnohé z nich jsou totožné s výrazy, které se vyskytují v písních lidových.¹⁸

Ačhilom korkoro pre kaja phuvori (zůstal jsem samotinký na této zemičce), *kale bala* (černé vlasy), *šukar jakha* (krásné oči), *o dživipen pharo hin* (život je těžký), *so čoro kerava* (co budu já ubohý dělat), *pharo mange pal tute* (je mi po tobě těžko).

¹⁷ Oliva, K.: Teorie literatury. Československá grafická unie a.s. Praha, 1934, s. 12

¹⁸ Davidová, E., Holub, K.: Čhajori romaňi= Romská dívenko: Výbor z romské písňové poezie. Ars Bohemica. Praha, 1999

- Barvy

Jejich užívání není tak rozšířené jako u romských lidových písní, ale některé obraty je přesto obsahují.¹⁹

Lakre vasta kale čumidav/její černé ruce líbám (Desiderius Dužda, Mamomiri)

Parno jiv, lolí jag, gil'ori, lolí jag, dajori/bílý sníh, červený oheň, písnička, červený oheň, maminka (Mário Bihári, Řekni mi, Bože)

Ole tire kale vastora (Marie Duždová, Pharipen)

2. Básnická skladba

Romské hudební texty jsou charakteristické svým úsporným vyjadřováním, fráze jsou krátké, stavba věty jednoduchá, vše je podřízeno hudbě. Typickým znakem je dynamičnost textu, čehož se dosahuje právě onou zkratkovitostí a používáním různých jazykových prostředků. Jedním z nich je anafora, tedy opakování slov na začátku verše.

soske kának phiravav
soske me sovavav
soske kának phiravav
soske me gil'avav



proč teď chodívám/proč spávám/proč teď chodívám/proč zpívám

Mário Bihári, Soske

Méně častá je epifora, opakování slov na konci verše. Objevuje se například v písni Miri romni.

Calo džives tut rodavas

Me tut imar rodavas



Celý den jsem tě hledal/já jsem tě už hledal

Desiderius Dužda, Miri romni

Epanastrofa je pojmenování pro situaci, kdy se opakuje více stejných slov najednou.

ole tire kale jakhora
ole tira kale vastora
ole tire kale jakhora
ole tire kale vastora



Ty tvá černá očička/ty tvé černé ručičky/ty tvá černá očička/ty tvé černé ručičky

¹⁹ Davidová, E., Holub, K.: Čhajori romaňi= Romská dívenko: Výbor z romské písňové poezie. Ars Bohemica.

Praha, 1999, s. 114

Pharipen, Marie Duždová

Opakováním slov text graduje, což se může velmi dobře kombinovat s hudbou.

Texty mají většinou několik strof a refrén, který se opakuje. Často se opakuje dvakrát celá píseň.

3. Zvuková stránka

To, jak autor nakládá se zvukovým potenciálem lidské řeči, je pro hudební text nesmírně důležité. Tím, že je určen pro interpretaci hlasem a přizpůsobuje se (většinou) nějaké melodii, musí splňovat určité zvuková kritéria (popřípadě se jim úmyslně, ale účelně vyhýbat). Záleží zejména na délce slov, počtu slabik, poměru a uspořádání konsonantů a vokálů, střídání přízvučných a nepřízvučných hlásek apod. Zvukové prostředky mají vliv na rytmus textu, přízvuk a intonaci, pomocí kterých bude text interpretován.

Romština má oproti češtině zvláštní typ souhlásek, tzv. neznělé aspiranty čh, kh, ph a th. Ty se vyslovují s přídechem, který slovu tímto dodává novou zvukovou kvalitu, jsou výraznější, než jejich neaspirované protějšky. Zvukově výrazné jsou i souhlásky dž a dz, které se na rozdíl od češtiny vyskytují v romštině poměrně často.

Důležitou složkou zvukové stránky řeči je rytmus, který se v písních realizuje pomocí frázování. Tomu text napomáhá tím způsobem, že obsahuje vhodně dlouhé fráze, s vhodným počtem přízvučných a nepřízvučných slabik tak, aby dal dobře „nafrázovat“, tj. zapojit do rytmu melodie a zároveň zachovat zvukové kvality textu (přízvuk, členění apod.), vlastní rytmus textu. Uspořádáním prvků časových (kvantitativních) tak vzniká tzv. soulad (eurytmie).²⁰

Zvukového efektu se dosahuje také pomocí zvláštních zvukových prostředků, která zvukově zvýrazňují význam toho, co již bylo řečeno obsahem. Takováto slova se nazývají zvukomalebná neboli onomatopoeia. Uspořádáním prvku jakostních (kvalitativních) tak vzniká libozvuk (eufonie).²¹

Opakováním slov *baro* (velký) a *savoro* (všechno) v písni Brišind del, dochází k umocnění velikosti a množství dané věci.

*savoro savoro dikhel amaro del
baro baro baro brišind del*



Všechno všechno vidí náš bůh/hustě hustě hustě prší

²⁰Oliva, K.: Teorie literatury. Československá grafická unie a.s. Praha, 1934

²¹Oliva, K.: Teorie literatury. Československá grafická unie a.s. Praha, 1934, s. 25

Gulo čar, Brišind del

Mário Bihári využívá v části písně „Kamínek“ konsonantu „r“, která působí zvukomalebně, pokud se takto častěji opakuje.

*Jaj o čhavore na roven,
Piraňoren čumiden*



Jaj chlapani neplačte/milenky líbejte

Mário Bihári, Kamínek

Pravidelného střídání vokálů a konsonantů využívá většina písní. Text se následně jednodušeji převádí do hudební podoby.

Av tu pale ke ma/pojd' ke mně zpátky (Gulo čar, Phen mange phen)

*o roviben o pharipen
dža šunes dža
ma dikh pale so sar has
dža ma dara oda ča tre apsora
dživipen pharo hin avela avela*



*pláč, těžkost/jdi slyšíš jdi/nedívej se zpátky co bylo/jdi neboj se to jsou jen
tvé slzy/život je těžký a bude bude*

Desiderius Dužda, Marie Duždová, Pheňori

Gipsyho texty

Specifický textařský projev Gipsyho vyžaduje zvláštní podkapitolu.

Sám Gipsy přiznává, že romsky vlastně neumí.

„A jaktože nemluvíš romsky?

Táta i máma mluví cikánsky, to jo. Ale oni nás k tomu prostě nevedli. Snažili se nás od Cikánů dostat.“²²

Přitom své texty píše právě v romštině, angličtině a češtině. V mnoha textech tyto jazyky mísí a vytváří tak často nepochopitelná spojení. Otázkou je, zda to není záměr. Autor si je snad vědom, že jeho znalosti romštiny nejsou dostatečné a možná počítá s tím, že mu všichni (ani mluvčí romštiny) nemusí rozumět. Co se týče romštiny, na jednu stranu zachází s tímto velmi nestandardně,

„phurani daj“ místo „phuri daj“ (stará matka), „amen na džanen“ místo „amen na džanas“ (my nevíme), „kaj te dikhen mire vodi“ místo „kaj te dikhen mire vođa“, „upripente“ místo „upripnaste“ (do nebe, v nebi) a používá i výrazy, ke kterým jsem nenašla český ekvivalent (sprika), na druhé straně se v jeho textech

²² Romano vodi 3/2005, Jana Šedivcová

nachází mnoho regionálních výrazů, archaismů a výrazů užitých v literární tvorbě romských autorů.²³ Přitom je znát, že jakýsi smysl pro romštinu má, některá spojení vyjadřuje s lehkostí, je to nejspíše dáno rodinným prostředím, jelikož rodiče jsou romskými mluvčími, i když na děti romsky nemluvili (viz výše). O svém kontaktu s romštinou říká:

*„Jako malej jsem znal cikánský písničky. Zpívali jsme cikánsky.“*²⁴ Gipsyho texty jsou velmi nahuštěné, sdělují velké množství informací. Často mísí jazyky v rámci jedné písně, např. v „Multin“ jsou to všechny tři (angličtina, romština, čeština). Tento jev se objevuje i v rámci jednotlivých vět,

De les te chal, až už je cigán nebo gádžo/dej mu najíst, at' už je cigán nebo gádžo

Gipsy, Romano Hip Hop.

Analýza tvorby jednotlivých autorů

Do této chvíle jsem již analyzovala, jakým tématům se autoři ve svých textech věnují a jakým způsobem tato témata vyjadřují, nyní se zaměřím na faktory, které mají vliv na jejich tvorbu. Proč píšou o určitých tématech, jaký k tomu mají podklad z prostředí ve kterém vyrůstali, z doby, ve které žili a žijí nebo ze své etnické odlišnosti.

Jedná se převážně o mé domněnky, podpořené nabytými poznatky z předešlé tematické, jazykové a kompoziční analýzy, z kapitol Medailony autorů a Vývojové souvislosti.

Jan Dužda

Jéňa Dužda vyrůstal v romské rodině s dlouhou hudebnickou tradicí. Romština je jeho mateřskou řečí a stále plní funkci hlavního dorozumivacího prostředku v rodinném prostředí. Hudební prostředí společně s romským jazykem mělo beze sporu velký vliv na jeho tvorbu. Muzice se věnuje od dětství a jeho první texty vznikly v době dospívání. Podle očekávání se tedy jako hlavní tématem stala láska.

Už na prvním albu *Le čhavendar* se ale vyskytují texty věnující se jiným závažným tématům. V písni *Šun amen Devla* prosí Boha o lepší život pro Romy, a nabádá je, aby se nebáli a bránili si svůj domov, který je v této zemi. Filozofické ladění má text *Čačipen*, je o hledání a nenacházení pravdy v životě.

Jazyk jeho písni je jednoduchý, bez složitých metafor, kterým ovšem snadno a bezprostředně vyjádří i ty nejsilnější emoce.

²³ Hübschmannová, M., Šebková, H., Žigová, A.: *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*. Fortuna. Praha, 2001

²⁴ Romano vod'i 3/2005, Jana Šedivcová

Marie Duždová

První, co jsem si u jejích textů všimla, je jejich smutné ladění, žádný z nich nevyznívá šťastně, radostně, občas jen nadějně. Žádná píseň není tak jako u Gulo čar plná radosti ze života, z hudby. Maruška se v každé písni zabývá nějakým vážným problémem (smrt matky, o které jí neřekli; těžký život bez rodičů; romský národ, který nemá nikde domov; úděl svobodné matky). I Maruščinou mateřštinou je romština, kterou je tedy schopna vyjádřit i ty nejniternější pocity. Maruška coby zpěvačka a pedagožka pěveckých workshopů poznala mnoho lidí různých národností, kteří mohli její tvorbu do jisté míry ovlivnit. Těžištěm tvorby přitom stále zůstávají prožitky osobního charakteru. Snad jen píseň „Balvaj phurdel“ vypráví o okolním světě, o lidské pospolitosti.

Desiderius Dužda

Dežova textařská tvorba je velmi rozmanitá. Zahrnuje témata od zklamání v lásce, přes matčinu smrt, až po úděl Romů na tomto světě. Vyrůstal ve velké hudebnické rodině, mezi rodilími mluvčími romštiny a hudbou se již dlouho živí. Za svého života vystřídal více míst pobytu, více zaměstnání a díky své profesi poznal mnoho zemí, což má určitě vliv na jeho tvorbu. Většina jeho písní obsahuje krátkou stručnou informaci o nějaké konkrétní události, kterou pak autor dále, hlavně lyricky rozvíjí (např. první verš v písni „Rovav, rovav“). Postupem času jeho texty přestávají být o něm samém, soustředí se spíše na témata související s jinými osobami nebo lidmi obecně.

Rodina Duždova

Jak jsem na začátku své práce zmínila, mým cílem bylo také srovnat hudbu tří příslušníků rodiny Duždovy. Všichni tři prožili dětství v Rokycanech, ve městě, které má tradici romských hudebnických rodů, v rodinách, kde jsou děti k hudbě vedeny a mluví se na ně romsky. Všichni tři jsou nějakým způsobem spjati s Mezinárodní školou pro lidský hlas zpěvačky Idy Kellarové. Dežo je Idiným životním partnerem a členem její kapely Romano rat, Maruška s Idou spolupracovala skoro deset let jako zpěvačka a Jéňa se svou kapelou Le čhavendar se stali coby mladí talentovaní muzikanti Idinými svěřenci. Zároveň se všichni tři podíleli nebo podílejí v různé míře na výuce ve zmíněné škole, což obnáší výuku romských písní na workshopech po celém světě. To umožňuje setkávat se s lidmi mnoha národností, komunikovat s nimi, pracovat a zjišťovat, jak reagují na romské písně a jak je interpretují. Myslím si, že tato otevřenost a prolínání kultur má bezpochyby vliv na jejich uvažování a postoj k životu, což se samozřejmě projevuje i v jejich tvorbě. Je ovšem těžké podat jakýkoli přímý důkaz o této souvislosti.

Jasná souvislost životních zážitků s tématy jejich tvorby ovšem existuje v případě situace Romů v naší zemi. V kapitole Vývojové souvislosti jsem se zmínila o rasovém násilí, které bujelo zejména v devadesátých letech. Maruška, Dežo i Jéňa mají osobní zkušenosti s rasismem a všechny je trápí situace Romů v Čechách. V jejich textech vystupují Romové jako uzavřená skupina, která ovšem někdy nedrží při sobě tak, jak by měla. Svazuje ji ale společný osud psanců, kteří nemají vlastní zem, a aby se ubránili proti většině, která je ustrkuje, musí se naučit soudržnosti.

To, co tuto trojici dělí, je jejich věk. Dežo je ročník 1963, Maruška 1977 a Jéňa 1985. Děti má jen Maruška, a to devítiletou dceru. Dežo ještě zažil mnoho let socialismu, těžkou práci v dolech a povinnou vojenskou službu. A jedině jemu už zemřeli rodiče. Takovéto věci člověka poznamenají, je to autor s největším počtem písní o smrti. Maruška píše také spíše pesimistické, až tragicky laděné texty, ale jejich motivem je spíše beznadějná situace, pláč kvůli minulosti. Jéňa se také nebrání závažněji laděným textům, ale problémy, které řeší, jsou optimističtěji laděné a většinou nepojednávají o smrti, ale například o zklamání z lásky.

Žádné rozdíly v tvorbě založené na pohlaví jsem nepozorovala. Všichni autoři se věnují tématům z různých pohledů, nenašla jsem žádný typicky „ženský“ prvek.

Gulo čar

Gulo čar vznikli jako typická rodinná kapela. Příbuzní spolu začali zkoušet v místě bydliště, tedy v brněnském „Bronxu“ (ulice Bratislavská a okolí) a k nim se přidaly další, i neromští přátelé. Většina členů kapely vyrůstala v převážně romském ghettu a tím, že se dokázali z jeho sevření vymanit a prosadit se, mohou mladým Romům ukázat způsob, jakým se dá z ghetta dostat ven, že to vůbec jde a proč je to dobré. A Gulo čar to opravdu cíleně dělají, už tím, že se aktivně připojili k projektu Česká ghetta, dali najevo, že jim současná situace Romů žijících v ghettech není lhostejná. Bratři Dirdové pracují také jako terénní sociální pracovníci.

Základním principem Gulo čar je jednota. Tato kapela, jejíž členové jsou romské i neromské národnosti, vyjadřuje pomocí svých textů ideál jednoty, jednoty Romů i všech lidí obecně, rovnost lidí před Bohem a lásku k sobě navzájem. Žánru funky, kterému se zvláště věnují, odpovídá ladění textů. Živelnost, dynamiku a energii umí vložit i do slov. Efektivně využívají vlastního rytmu textu, upřednostňují krátké fráze, slova i celé fráze často opakují rádi zpívají o společném prožitku z hudby, o scházení se a společném hraní. Oslavují život a přírodu.

Jednota se prosazuje i při vlastní textařské tvorbě. Jak říká člen kapely Vladimír Dirda:

„Texty jsme doposud dělali nějak dohromady(...)“²⁵

Vycházíme-li z obsahu textů, zjišťujeme, že na jejich žebříčku hodnot figuruje rodina a společné hraní. Nevyhýbají se ale ani tématům z okolního světa, v písni O dživipen jon na dikhen vyjadřují pesimistickou vizi budoucnosti světa, kde stále zuří války, ale opět to vztahují na rodinu (mladí lidé opouští své děti a rodiče a jdou do války). Píseň Parno jiv pojednává o špatnosti drog a O čercheňa se věnuje údělu Romů jakžto psanců. Bůh jako hlavní determinant lidského života je vedle sociálního ladění textů druhým jejich nejčastějším prvkem. Bůh je ten, kdo určuje naši cestu, ten, kdo všechno vidí a kdo nám dal vše, co máme.

Mário Bihári

U Mária má podle mého názoru velký vliv na jeho tvorbu mísení kultur a druhů umění, k čemuž v jeho životě běžně dochází. Dětství strávil na Slovensku, nyní žije v Čechách a muzikanti, s nimiž spolupracuje, jsou příslušníci mnoha různých národností. Na tomto principu je vystavěna kapela KOA, do které Mária pozvala Zuzana Navarová. Všichni její členové mají na tvorbě svůj autorský podíl a vzájemně se tak obohacují. Máriovy texty jsou směsí jak lingvistickou, tak tematickou. Používá romštinu, češtinu i slovenštinu. Romštinu většinou v textech užívá v místech, kdy se v rámci písně mění nálada, dochází k uvolnění, nebo naopak zvažnění. Zajímavé je, že pokud se v písni nacházejí dva jazyky, tak romština vyjadřuje spíše strohé, konkrétní informace, kdežto čeština nebo slovenština má lyrické ladění. Tematicky se pohybuje na široké škále od líčení přírody po rasismus, až po reálné události jako je válka v Iráku.

Mário studoval nejen hudbu, ale po jistý čas i romistiku na Univerzitě Karlově. Zde měl možnost svou romštinu obohatit o další výrazy, což mohl v tvorbě uplatnit.

Pro Máriovy texty je typické obrazné vyjadřování. Metafory, jinotaje, symbolika. V tomto dle mého názoru drží prvenství mezi ostatními zmíněnými autory.

Radoslav „Gipsy“ Banga²⁶

Gipsy vyrůstal v romské rodině, kde se nemluvilo romsky a podle jeho slov se ani nedodržovaly žádné tradice, kromě úcty k rodičům (*„My jsme městský kluci, ne, my jsme to nepoznali. Pro mě je tradice třeba to, že uctívám svoje rodiče.“*). Celé dětství se s Romy příliš nestýkal, rodiče se jeho a další tři sourozence snažili izolovat od společnosti Romů. V době dospívání ho

²⁵ www.romove.cz

²⁶ Následující informace o Gipsym vycházejí z rozhovoru v Romano voďi 3/2005, autorka Jana Šedivcová

zaujala hiphopperská subkultura a od patnácti let se začal profesionálně věnovat hudbě. Zároveň začal žít na ulici. Od té doby uplynulo deset let, Gipsy má kapelu Gipsy.cz a v červenci tohoto roku přijal nominaci na českého ambasadora Evropského fóra rovných příležitostí, které chce pomáhat různým menšinám.

„Členové hudební skupiny Gipsy.cz chtějí svým příkladem motivovat mladé Romy k dosažení vzdělání a uplatnění na trhu práce. "Když jsem dokázal být úspěšný já, může to dokázat kdokoli z romské komunity. Rozhodli jsme se proto oslovit Romy a napomoci k řešení jejich neuspokojivé situace," řekl Gipsy.²⁷

Svou vizi, jak svou tvorbu propojovat se svým současným zájmem o zlepšení situace Romů v České republice, nastínil už dříve:

„Kdo chce měnit komunitu (pozn. romskou), musí začít na ulici, ne u vzdělávacích projektů.(...)Je to složitý. Pro mě je to hip hop.“

V souvislosti přímo s jeho texty hovoří takto:

„Takže propaguješ myšlenku říct pravdu na rovinu, i když je to někdy dost kruté?(autorka se ptá na texty)(...)Můžu udělat desku, kde budu říkat, jak se všichni máme rádi. Tyhle pohádky se tady pokoušeli Cikáni šířit už dvanáct let. To není cesta. Druhá možnost je, že můžu Cikány kritizovat. To ale taky není ten správný směr. A třetí, podle mě nejlepší varianta, je dělat si z toho srandu. Já si vždycky zachovávám pravost. (...)Chci něco pro tu komunitu udělat, a jestli mám nějak pomoci, tak tohle je pro mě cesta.“

Z uvedených citací je zřejmé, že se Gipsy snaží být společensky angažovaný a svými texty nějakým způsobem působit na myšlení lidí. Pro hudební styl hip hop, kterému se kapela Gipsy.cz především věnuje, je obecně typické, že se autoři snaží prostřednictvím textů něco sdělit. Funkce výpovědi mnohdy převažuje důležitost hudby. Gipsy je volbou některých témat a jejich vyjádřením poměrně kontroverzní, používá silnou ironii, sarkasmus a je velmi adresný. Nabádá, útočí, ptá se, přikazuje.

Funkce romských hudebních textů současnosti

Hudba je beze sporu jedním z pramenů a zdrojů zachování etnické identity Romů. Odráží vnitřní svět Romů jako jednotlivců, ale i jejich místo ve společnosti a jejich názory a vztah k okolní většině, ke světu a životu celkově.

Někteří sběratelé lidových písní dělili texty podle funkčnosti. Například Ondrej Demo, který s několika pomocníky shromáždil asi pět tisíc písní, z čehož téměř pět set zařadil do své publikace Z klenotnice slovenských ľudových piesní. Tyto písně rozdělil podle událostí, při nichž byly zpívány (např. k dětským hrám, k rodinným obřadům a zvykům, k pracovním příležitostem atd.). Takové kritérium pro mnou vybrané umělé písně nelze použít. Písně jsou určeny především pro veřejné předvádění, nejsou přímo funkčně spjatý s jevy, o kterých

²⁷ www.novinky.cz, 31.7.2007

vypovídají. Tedy píseň o svatbě se nezpívá na svatbě, píseň o smrti matky se nezpívá na jejím pohřbu apod.

Dalším specifickým rysem romské písňové poezie je její výjimečná funkce coby mnohasetletého mediátora etnické identity Romů. Romové se za účelem provozování hudby scházeli a hudbu si takto bezprostředně předávali a šířili dál. Romské písemnictví začalo v této roli vedle ústního tradování výrazněji fungovat až ve druhé polovině 20. století. Úlohu komunikace, upevňování etnicity a pocitu sounáležitosti zastávaly v minulosti právě zejména písně a pohádky (paramisa), které si Romové předávali ústně.²⁸ Tyto funkce ovšem s rozvojem romského písemnictví písně rozhodně neztrácejí a jak je vidět, romští textaři se charakterem své tvorby snaží dále tento účel splňovat (viz kapitola Tematický rozbor a Analýza tvorby jednotlivých autorů).

Mnozí Romové už dnes romsky neumí nebo jsou jen pasivními mluvčími, tj. jazyku rozumí, ale aktivně ho nepoužívají. Velký podíl na vzniku tohoto jevu má politika socialistického režimu v bývalém Československu, která chtěla dosáhnout etnické asimilace Romů, což se samozřejmě dotýkalo i romského jazyka. Dětem bylo zakazováno ve škole mluvit romsky ve škole (i když to pro mnoho z nich byl jazyk mateřský).

Písňové texty v romštině mohou nalákat Romy ke znovuobjevení jazyka předků, k jeho oživení, nebo dokonce k jeho dodatečnému naučení se. I když někteří Romové textům nerozumí, mohou být hrdí na fakt, že si jejich národ jazyk uchoval a že ho někteří Romové aktivně užívají a kultivují. Naopak mluvčí romštiny mohou být hudebními texty obohacováni díky jejich obraznosti a používání různých slov v běžné řeči neobvyklých, např. archaismů, regionalismů či neologismů.

Nejsilnějším psychologickým efektem existence romské písňové tvorby je podle mého mínění fakt, že tato tvorba bývá interpretována romskými hudebníky a jejich posluchači se s nimi mohou ztotožnit. Romský umělec, který dosáhl úspěchu a uznání, a přesto neztratil své tradiční hodnoty, třeba právě jazyk, se může stát vzorem pro jiné Romy.

Další funkcí umělé i lidové tvorby byla a je možnost zpovědi. Píseň zde funguje jako sociální korektor.

„So na kames te phenel, phen gilaha.“ (Co nechceš vyslovit, to řekni písní.)²⁹

Sama jsem zažila situaci, kdy se dva přátelé pohádali a on jí na usmířenou složil píseň, ve které vyjadřoval smutek z konfliktu a snahu o usmíření.

Časté osobní, až intimní ladění písní má možná vliv na fakt, že většina romských hudebníků měla vždy ve svém repertoáru

²⁸ Kolektiv autorů: Černobílý život. Gallery. Praha, 2000, s. 106

²⁹ Kolektiv autorů: Interkulturní vzdělávání, příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Projekt Varianty. Člověk v tísni. Lidové noviny. Praha, 2002, s. 148

jakýsi dvojitý druh písni. Za prvé ty, které byly určeny k veřejnému předvádění, většinou pro gádžovské publikum, a za druhé ty, které hrál muzikant pouze lidem ze své komunity či úzké rodiny. Eva Davidová hovoří takto o romském folklóru:

*„Donedávna byl neznámý a neromské veřejnosti utajen- do doby, než začaly vznikat první romské soubory, skupiny, vysílání v rozhlase a televizi, folklorní festivaly a než se začaly v posledních letech publikovat alespoň některé jejich písně na kazetách a jiných hudebních nosičích. Mnohdy ale ani tento veřejně prezentovaný hudební folklor, ani nová tvorba nepředstavují skutečný tradiční folklor, který je zpíván, hrán a vyprávěn jen v kruhu rodiny, při oslavách příbuzenstva, při svatbách, křtech a posezeních „mezi svými“.“*³⁰

Všechny analyzované texty jsou určeny k veřejnému šíření, ale otázkou je, zda autoři nesložili nějaké jiné texty, které jsou určeny pouze pro zvláštní příležitosti, pro úzký okruh posluchačů, popřípadě pro ně samotné, a do repertoáru kapely se nikdy nedostanou. Ani v takto veřejně prezentovaných textech se však neztrácí jejich zpovědní funkce, je pouze na autorovi, zda přizná pravdivost příběhu, či ne.

Romská písňová tvorba má nezastupitelnou funkci v zachovávání romské kultury, ale má samozřejmě možnost obohacovat i kultury jiné. V tomto ohledu se nejvíce činí Duždovi, kteří na mezinárodních workshopech lidem romské písně přibližují nejen jejich pasivním prezentováním, ale rovněž jejich vyučováním.

V zásadě se tedy dá říci, že stejně jako v minulosti plní romské písňové texty funkci přenašeče, udržovatele a šířitele romské etnicity a jejich specifických kulturních hodnot a zároveň dnes někteří autoři využívají své texty při vymezení se vůči okolnímu světu. Současné problematické soužití Romů a majority v České republice přispívá k tomu, že jsou některé texty přímo, nebo skrytě využívány ke společenským a politickým cílům.

³⁰ Kolektiv autorů: Černobílý život. Gallery. Praha, 2000, s. 103

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila načrtnout postavení romských hudebních textů v současné romské hudební tvorbě a romské kultuře obecně. Vybrala jsem si textaře, u kterých jsem předpokládala jistou specifičnost jejich tvorby, abych dosáhla určité míry pestrosti získaných poznatků.

Stále se mluví o ztrátě romské etnicity, o rozpadu tradiční romské společnosti. Živost analyzovaných romských textů je důkazem toho, že romská písňová tvorba nezanikla, naopak se vyvíjí, reaguje na změny, přizpůsobuje se, ale zároveň si zachovává svou specifičnost. Její zásadní postavení na poli romské kultury jí poskytuje výsadu posilovat etnické sebevědomí Romů.

V textech současných romských autorů se objevuje široká škála témat. Dosahují různého stupně reálnosti, naléhavosti a angažovanosti. Vývoj společnosti a události posledních osmnácti let od revoluce v roce 1989 ukázaly, že romští autoři mají v záměru reagovat i na společenské a politické události, a také, že významným tématem je rovněž soužití Romů a majority v České republice i na celém světě.

Jazyk textů používá mnoha vyjadřovacích prostředků z různých rovin jazyka. Používá stará a běžná slova pojmenovávající základní jevy, ale i neologismy a neobvyklá spojení. Písňový text má vlastní rytmus, který by se po připojení k melodii neměl vytrácet, ale naopak svými zvukovými kvalitami podpořit hudebnost. Toho je v textech dosahováno různými zvukovými prostředky. Z příkladů vyplynulo, že romština díky svým zvukovým vlastnostem jazykem libozvučným, vhodným ke zhudebňování.

Na tvorbu jednotlivých autorů má vliv mnoho faktorů. Věk, rodinné prostředí, jazykové znalosti, životní zkušenosti, historická doba, ve které autor žije a další. Tyto souvislosti jsou samozřejmě těžko specifikovatelné, ale v určitých případech se dají tyto vlivy z tvorby odvodit. Například častá přítomnost tématu v textech, která se autorovi stala i ve skutečném životě.

U každého autora jsem se snažila najít nějaký „druhý plán“ jeho tvorby, tj. zda své písně uplatňuje i mimo hudební sféru. Jednalo se především o politické a sociální záležitosti.

S tím souvisí poslední kapitola věnující se funkcím romských textů současnosti. Stejně jako například lidové romské písně v minulosti, pomáhají současné autorské texty upevňovat etnicitu Romů. Prostřednictvím romského jazyka, kterým se autoři vyjadřují, i prostřednictvím témat, kterým se věnují a které se tematice romské etnicity nevyhýbají.

Texty současných autorských písní v romštině jsou živým hudebním útvarem, pružně reagují na společenskou situaci a jsou odrazem vnitřního života svých autorů a jejich vztahu k okolnímu světu. Romské texty mohou v současné době globalizace a multikulturalismu přispět k zachování romské kultury a zároveň jí obohatit ostatní národy.

Resumé

V mé bakalářské práci se zabývám analýzou romských hudebních textů současnosti. Soustředím se zejména na tematický rozbor textů, jejich kompoziční a jazykový styl a jejich funkce v současnosti.

Romské písňové texty byly vždy jedním z atributů kultury, kterými je upevňována etnická identita Romů. Já jsem si položila otázku, zda tuto funkci plní i současné autorské texty. Vybrala jsem si šest romských textařů, kteří zároveň svou tvorbu hudebně interpretují. Je to Mário Bihári, Jan Dužda, Marie Duždová, Desiderius Dužda, Radoslav „Gipsy“ Banga a členové kapely Gulo čar. Zastupují různé hudební žánry a věkové rozhraní mezi dvaadvaceti až čtyřiačtyřiceti lety.

Jako materiál slouží autorské texty vydané na hudebních nosičích po roce 2000. Všechny analyzované texty i s českými překlady se nacházejí v příloze mé práce.

V kapitole Tematický rozbor docházím k tomu, že v analyzovaných textech převažují témata spojená se základními lidskými emocemi, prožitky a životními událostmi. Každý z autorů pracuje s motivy jiným způsobem. Pojednání o tom, jakým způsobem jsou témata vyjadřována, obsahuje kapitola Jazyk a styl textů. Autoři užívají k formulaci svých myšlenek v textech různých jazykových prostředků. Lexikálních, kompozičních a zvukových. Ladění textů je lyrické nebo lyricko-epické.

V kapitole Analýza tvorby jednotlivých autorů se zabývám faktory, které mají vliv na tvorbu, přičemž se věnuji každému autorovi zvlášť a texty všech vzájemně porovnávám.

Každého autora ovlivňuje rodinné prostředí, to, zda byl od dětství v kontaktu s hudbou i zda je romština jeho mateřským jazykem. Dalšími faktory majícími vliv na tvorbu jsou věk autora a jeho životní zkušenosti. S těmi souvisí i historická doba, ve které se narodil a žije.

I texty současných umělých písní plní určité funkce. Stejně jako například lidové romské písně v minulosti, pomáhají současné autorské texty upevňovat etnicitu Romů. Prostřednictvím romského jazyka, kterým se autoři vyjadřují i prostřednictvím témat, kterým se věnují a které se tematice romské etnicity nevyhýbají.

Marie, Jan a Desiderius Duždovi se podílejí na vyučování romských písní na mezinárodních pěveckých workshopech. Inspirují tím příslušníky různých národností k aktivnímu poznání romské hudební kultury. Kapela Gulo čar se angažuje v projektu Česká ghetta, který chce upozornit na problematiku existence ghatt a navrhnout různá řešení vedoucí k jejich zrušení. Mário Bihári působí v hudebních uskupeních, která mají mnohonárodnostní složení, mohou se tedy navzájem kulturně obohacovat. Gipsy se nedávno stal českým ambasadorem Evropského fóra rovných příležitostí pro všechny, které chce pomáhat různým menšinám.

Texty současných autorských písní v romštině jsou živým hudebním útvarem, pružně reagují na společenskou situaci a jsou odrazem vnitřního života svých autorů a jejich vztahu k okolnímu světu. Romské texty mohou v současné době globalizace a multikulturalismu přispět k zachování romské kultury a zároveň jí obohatit ostatní národy.

Summary

My bachelor's thesis is a study of contemporary Romani musical texts. In particular, I focus on the thematic analysis of the texts, their compositional and linguistic style, as well as their function in present-day life.

Romani song texts have always been one of the cultural attributes with which the cultural identity of Roma has been strengthened. The question I have posed is whether the texts of current songwriters still fulfill this function.

I selected six Romani authors of song texts, who at the same time act as the musical interpreters of their own works. They are Mario Bihari, Jan Duzda, Marie Duzdova, Desiderius Duzda, Radoslav „Gipsy“ Banga, and members of the band Gulo čar. They represent various musical genres and an age range between twenty-two and forty-four years. Original texts released on musical media after the year 2000 served as the material for the study. All of the analyzed texts, with their Czech translations, can be found in the appendix.

In the chapter entitled “Thematic Analysis” I conclude that the most common themes in the analyzed texts have to do with human emotions, experiences and life events. Each author has a different manner of working with these motives. The following chapter, “The Language and Style of the Texts,” considers the ways in which the themes are expressed. In their texts, the authors make use of various lexical, compositional and acoustic linguistic devices in order to formulate their thoughts. The tone of the texts is lyrical or lyrical-epic.

In the chapter entitled “Analysis of Individual Authors' Work” I deal with different factors that influence musical text creation. In addition to making comparisons between the texts of all six authors, I treat each writer individually.

Each author is influenced by his or her family environment, by whether he or she was in close contact with music from childhood, and by whether or not Romani is his or her native language. Other factors that have an impact on the artistic work include the author's age and life experiences, along with the times in which the author was born and in which he or she lives.

The texts of present-day art songs still fulfill certain functional roles. They help to form Romani ethnic characteristics in the same way that Romani folk songs have done in the past. This is achieved through the expressive use of the Romani language as well as through the themes to which they dedicate their efforts, since these do not shy away from Romani themes.

Marie, Jan and Desiderius Duzda take part in teaching Romani songs during international singing workshops, thus inspiring active familiarity with Romani musical culture among members of various ethnic groups. The band Gulo čar is involved with the project “Czech ghettos,” which aims to draw attention to the issue of the ghettos' existence and to suggest various solutions that could put an end to Czech ghetto formation. Mario Bihari performs in multiethnic musical ensembles, leading to the possibility of mutual cultural enrichment. The artist Gipsy was recently named the Czech ambassador to the European Forum of Equal Opportunities for all, which aims to help minority groups.

The Romani-language texts of contemporary songwriters are a living musical entity, they react flexibly to the current social situation, and act as a reflection of the inner lives of their authors as well as of their relationship with the outside world. In today's era of globalization and multiculturalism, Romani texts can contribute to the preservation of Romani culture while at the same using it to enrich other ethnicities.

Seznam použité literatury:

Andrš, Z.: Písňový folklór východoslovenských Romů. Diplomová práce. Nепublikováno

Brukner, J., Filip, J.: Větší poetický slovník. Československý spisovatel. Praha, 1968

Davidová, E., Holub, K.: Čhajori romaňi= Romská dívenko: Výbor z romské písňové poezie. Ars Bohemica. Praha, 1999

Davidová, E., Žižka, J.: Folk Music of the Sedentary Gypsies of Czechoslovakia. Institute for Musicology of the Hungarian Academy of Sciences. Budapešť, 1991

Davidová, E., Jurková, Z.: „Hudba a písňový folklór Romů“. In Romové- O Roma: Tradice a současnost/ Angoder the akának (59-64). Moravské zemské muzeum/SVAN a muzeum romské kultury. Brno, 1999

Demo, O.: Z klenotnice slovenských ľudových piesní. Opus. Bratislava, 1981

Holý, D., Nečas, C.: Žalující píseň: O osudu Romů v nacistických koncentračních táborech. Ústav lidové kultury. Strážnice, 1999

Hübschmannová, M.: God'aver lava phure Romendar/ Moudrá slova starých Romů. Apeiron. Praha, 1991

Jurková, Z. (ed.): Romská hudba na přelomu tisíciletí. Sborník z konference. Praha, 2003

Kolektiv autorů: Černobílý život. Gallery. Praha, 2000

Kolektiv autorů: Interkulturní vzdělávání, příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Projekt Varianty. Člověk v tísni. Lidové noviny. Praha, 2002

Merta, V.: Zpívaná poezie. Panton. Praha, 1990

Oliva, K.: Teorie literatury. Československá grafická unie a.s. Praha, 1934

Plocek, J.: Hudba středovýchodní Evropy. Torst. Praha, 2003

Raichová, I. a kol.: Romové a nacionalismus? Muzeum romské kultury v Brně. Brno, 2001

Sárosi, B., Macnicol, F.: Gypsy Music. Corvina Press. Budapešť, 1978

Šebková, H., Žlnayová, E.: Učebnice slovenské romštiny. Fortuna. Praha, 2001

Časopisy:

Romani studies. Gypsy Lore Society (vybraná čísla)

Romano džaniben. Časopis romistických studií. Romano džaniben (vybraná čísla)

Romano vod'i. (vybraná čísla)

Slovníky:

Sons, W. C. (ed.) a kol.: Anglicko-český výkladový slovník. Lidové noviny. Praha, 1998

Hübschmannová, M., Šebková, H., Žigová, A.: Romsko-český a česko-romský kapesní slovník. Fortuna. Praha, 2001

Internetové odkazy:

www.kelarova.com

www.rommuz.cz

www.czechkid.cz

www.romove.cz

Diskografie

Příloha obsahuje texty písní následujících hudebních nosičů:

Název alba/ interpret/ nahráno/ vydáno, rok

Apsora:

Apsora, Ida Kellarova

SONO Records.

Miret o. s., 2005

Bachtale

Le čavendar

Plzeň

Pavel Brom, studio Exavik, 2005

Baro drom

Gulo čar

SONO Records

Indies Records, 2003

Barvy všecky

Navarová Zuzana d. T. & KOA

Largo

Indies Records, 2001

Cikáni jdou do nebe:

Ida Kellarova, Romano rat, herci Divadla Bez zábradlí

Sono Records, FHS Praha

Divadlo Bez zábradlí, 2004

Dadoro

Ida Kellarova, Romano rat

Ondřej Soukup studio

Lotos, 2000

Gipsy goes to Hollywood

Gulo čar

SONO Records

Sony BMG Music Entertainment (Czech Republic) s. r. o., 2006

Jako Šántidéví

Navarová Zuzana d. T. & KOA

Largo

Indies Records, 2003

KOA

KOA

Husí Lhota, studio avd musicbox

Indies Records, 2006

Le čhavendar

Le čhavendar

Audioline, Brno

Miret o. s., 2002

Pačas

Gulo čar

Audioline

CDirect, 2000

Romano Hip Hop

Gipsy.cz

3bees a Bangatone

Indies Scope Records, Mars Promotion a Colours Promotion, 2006

Staré slzy

Ida Kellarova, Romano rat

SONO Records

Příloha

Indies Records, 2002

Příloha obsahuje 88 romských originálů písní s českými překlady. V některých originálech se objevuje i angličtina, kterou jsem také přeložila.

Následující texty jsem zapsala osobně pomocí originálních nahrávek z uvedené diskografie:

1-7, 50, 52-56, 80-82

Následující originály jsem převzala z bookletů CD a zpěvníků (zpěvník Apsora):

8-49, 51, 57-79, 83-88

Následující texty jsem přeložila sama:

1-7, 12-29, 64-69, 87, 88

České překlady následující textů nebo jejich parafráze jsem převzala z bookletů CD:

8-11, 30-63, 70-86

Mário Bihári

Zuzana Navarová d.t.&KOA: Barvy všecky (2001)

1. Soske

Hudba Mário Bihári/
Text Mário Bihári, Michal Beník

Na oblohu leze luna,
stane se jen, co stát se má,
možná, že mi praskne struna,
možná budou hvězdy tvrdě spát
Ale to je úděl zasněných
Dneska "haut cout", zítra bez ceny
ztracený
Modrý sen mi hlavou bloudí
jako děti budeme si hrát

Netouží bejt žádněj velkej
bonvivant
Ale štve ho, že se musí jenom zdát
Nechce slyšet vůni světla
nebýt vězněm noci napořád

soske kának phiravav
soske me sovavav
soske kának phiravav
soske me giľavav
proč teď chodívám
proč spávám
proč teď chodívám
proč zpívám

Na oblohu leze luna...

Soske...
Soske...

2. Kamínek

Hudba Mário Bihári/
Text Mário Bihári

Garuvav baroro,
Na čhivá les pale.
Ikerav les andro vast,
Jon hi bachtale.
Dava les mra pheňora,
Joj hi mek tikňori
Joj akanak hasal,
Prindžarel s'oda hi

Ma dara, čhajori,
iker tuke bar.
Ma mar la, rakloro,
Joj na chal veľa
Dava les mra pheňora
Joj hi mek tikňori
Joj akanak hasal
Prindžarel s'oda hi

Tu khel, Roma adaj khelen,
Savore the giľaven,
Jaj o čhavore na roven,
Piraňoren čumiden
Me na džav khere me som adaj,
Lače Romen prindžarav,
Ma rov kanak mri čhajori khelaha

Khelen, Romale, khelen čhavale,
Jaj savore te giľaven,
Jon hi bachtale

Schovávám kamínek
Nehodím ho zpátky
Držím ho v ruce
Oni jsou šťastní
Dám ho své sestřičce
Ona je ještě maličká
Ona se teď směje
Zná, co to je

Tancuj, Romové tu tancují
Všichni i zpívají
Jaj dětičky, neplačte

3. Řekni mi, Bože

Hudba Mário Bihári/
Text Mário Bihári

Ty cítíš, řekni, o čem sněží,
Máma mi to asi nechce říct,
Proč nevím, o čem ten pán mluví,
nevím
Těšit se, nebo jenom žít.

Sorry, ptám se, čas mi chvíli běží,
Vy víte jak a kudy jít,
na dlani mám trochu hořké soli
zdraví
Pospíchat, nebo jenom jít.

Parno jiv, loľi jag,
giľori, loľi jag, dajori.

Phen mange Devla so kerá,
kana mro jilo rovela,
jon khamoro na dikhen,
bare bara ikeren.
Phen mange soske našaven,
soske len the košen
Šukar jakha na dikhen,
bare kana na šunen,
na šunen, na šunen.

Barvale, čorore, bachtale
tikno manuš
čhavore hasanas
so kames
ma dža ňikhaj

Phen mange, Devla, so kerá...

Zuzana Navarová d.t.&KOA: Jako Šántidéví (2003)

4. Bagdád

Hudba Mário Bihári/
Text Mário Bihári, Michal Beník

Adadžives kija mande
avľas miro phral
O vod'i les dukhal, padl
Me na džanav, so te kerel
o šero man dukhal
tajsa (h)avla lačhes, ma dara

Jov vareso šunelas
kaj denašľas
Jov rodelas e khangeri
arakhľas e thavud'i

E lavuta pes arakhľas
džas te bašavel
u pro skamin kanak khelaha
Savoro me piľom avri
paňi na kamav
Pher mange jekh pherd'i kučori

Na džav ňikhaj, me som adaj
aven, Romale, ke ma
o moľori pijaha
amen adaj dživaha

Le slugadžiske bašavaha
De me le vudareha
O apsa mange na čuľan
Me som khere zoralo

Ruština

Bagdád

*Dnes ke mně přišel můj bratr
Duše ho bolí, padl
Já nevím, co mám dělat,
Hlava mě bolí
Zítřka bude lépe, neboj se*

*Něco slyšel
Že utekl
Hledal kostel
Našel kulku*

*Našel housle
Pojďme hrát
A na stole si teď zatančíme
Všechno jsem vypil
Vodu nechci
Naplň mi jeden pohárek*

*Nikam nejdu, jsem tady
Pojďte, Romové, ke mně*

Budeme pít vínečko

Tady budeme žít

*Vojákovi zahrajeme
pravděpodobně
Slzy mi netečou
Doma jsem silný*

5. Jarná

Hudba Mário Bihári/
Text Mário Bihári

O víně škoricou bud'
keď obrázok chráni nás
po červenom aká chuť
veď nezrádzaj, objednaj

Ranu za klobúk, keď nefúka
prečo Morenu utopiť mám
Veniec, posol náš, vás pozdravuj
povedz, kde bývaš, ja som tu

Ten aniel na trubke hrá
aká báseň, pozor daj
Priezračné kamene máš
ta vlahá zem je smedná

Khatar tut hi o grastora
O Del tut dikhel
Vareko len rodela
o čačo mange phen
*odkud máš koničky
Bůh tě vidí
Někdo je bude hledat
Řekni mi pravdu*

Džanes so hi harešta
o fali hi šudre
le čhavoren na dikheha
Phen, kaj džas
*Víš, co je to vězení,
Zdi jsou chladné
Děti nevidíš
Pověz, kam jdeš*

6. Amen

Hudba Mário Bihári/
Text Mário Bihári

Kas hino čačo, na džanes
So tu laďas
kašt hi baro
me som tikno

Čirikle kanak lecinen
jon sa džanen
nič na kamen
čak giľaven

Me jekhvar merá, ma dara,
So hino andre, ačhela,
Tu pijes mol, kaj hi o čačo,
phundriľas tuke e god'i

Amen sam tikne raja,
Na dikhas, na dikhas
šukar jakha na dikhas,
so tu roves, jav manca,
na dikhas, na dikhas
šukar jakha na dikhas
ma dara jav manca

My

*Kdo má pravdu, nevíš
Co se stydíš
Strom je velký
Já jsem malý*

*Ptáci teď letí
Oni všechno vědí
Nic nechtějí*

Jen zpívají

*Já jednou umřu, neboj se
Co je uvnitř, zůstane
Ty piješ víno, kde je pravda
Otevřela se ti mysl*

*My jsme malí páni
Nevidíme, nevidíme
Krásné oči nevidíme
Co pláčeš, pojd' se mnou
Nevidíme, nevidíme
Krásné oči nevidíme
Neboj se, pojd' se mnou*

7. E drabára

Hudba Mário Bihári/
Text Mário Bihári

Pár anielov k nám neletia,
Bože môj
ja ten svoj prídel na kríži
nechcem zvesiť, prikáž mi
ďakujem, sám sebe však nemôžem
Ja vidím ruky, oči bodajú
Dva anieli strážia iných, Bože môj
Druhá tvár, krištáľové slzy
kde ich mám, ja nechcem čakať
Aký prach, hlavy hviezdám padajú
čo si dáš
Prešiel mrak, teraz môžeš vidieť
čo si dáš, ďalšie hlavy letia
kvôli nám, znovu padá
popros potichu

Tri daj rovel pal tute
kaj salas
kaj sovehas
So tut dukhal, čhaje
Kames te chal
kaj tri god'i

*Tvá matka za tebou pláče
Kde jsi byla
Kde jsi spala
Co tě bolí, děvče
Chceš jít
Kde je tvůj rozum*

KOA: KOA (2006)

8. Pro sasťipen

Hudba Mária Bihári/
text Mária Bihári

Av, adaj tuke beš
mi dikhav pre tut.
Tu sal manuš sar me
phen mange vareso?

Pal soste dumines
kana bešes andro veš?
Šunes prajta te pherel?

Pal soste dumines
kana džal kham te sovel
vinšines leske lači rat?

So tu keres, te tut hin
o baro phariben
So, čuľon tuke apsa?
Tu sal manuš sar me

Av manca, le čhavenca

Me kanak šunav dživipen
pijav tumenge pro sasťipen
sikhav mange tro kheliben
me tuke dava kamiben

Av manca, ma dara

*Pojď si sednout sem
ať na tebe vidím
ty jsi člověk jako já
můžeš mi něco říct?*

*Na co myslíš
když sedíš v lese?
Slyšíš jak padá listí?*

*Na co myslíš
když jde slunce spát
přeješ mu dobrou noc?*

*Co děláš, když ti je těžko
když ti tečou slzy
jsi člověk jako já*

*Pojď se mnou s klukama
já teď cítím život
piju vám na zdraví
zatanči mi
já ti dám lásku*

9. Poslouchej

Hudba Mária Bihári/
Text Mária Bihári

Me duminav, hoj birinava
tel o stromos te šunel
tro gil'ipen
tre vastorendar

O žužipen andro jiloro
kaj hin oda čačipen
me na džanav,
me les na rodava

Šun, so rovel o brišind
šun av arde kija ma
av andre, me tut namukhava
del jiv amen tiš

Šun, so phenel e phuvori
šun, so phurdel e balvaj
av andre
me tut namukhava

*Myslím, že zvládnu
poslouchat pod stromem
zpěv tvých rukou*

*Čistota v srdci
kde je ta pravda
já nevím
a hledat ji nebudu*

*Poslouchej, co pláče děšť
poslouchej a ke mně pojď
pojď dovnitř, já tě neopustím
sněží a my s ním*

*Poslouchej, co říká zemička
poslouchej, co fouká vítr
pojď dovnitř
neopustím tě*

10. Čirikleskero tango

Hudba Mária Bihári/
Text Mária Bihári

So mandar kames čhaje
soske pal mande furt phires
nadikhes hoj man nane
oda čiriklo so tu kames

Urelas mandar čhaje
nakamelas manca te jel
phenelas hoj me imar džanav
te khelel te gil'avel

Imar urel varekaj dur
namušinel te ačhel
le Romenca save prindžaren
lačhes te gil'avel
bo jon hin bachtale
lenge nakampel leskro hangos

Paňori čuľol, e balvaj avri phurdel
o čhave mandar mangen gil'ori
akanak andre mande o jag labarel
tre kale bala, kale jakhora

*Co bys chtěla, holka
proč za mnou pořád chodíš
nevidíš, že už nemám ptáčka
kterého chceš*

*Uletěl mi, děvče
nechtěl se mnou zůstat
říkal, že už umím
tancovat a zpívat*

*Už letí někam daleko
nemusí zůstat s Romy
kteří umí dobře zpívat
protože jsou šťastní
oni nepotřebují jeho hlas*

*Vodička teče, vítr venku fouká
děti ode mě chtějí slyšet písničku
teď ve mně vzplanul oheň
tvoje černé vlasy, tvoje černé oči*

11. Zvon

Hudba Mário Bihári/

Text Mário Bihári

Zvon povedal dánom,
kto odzvonil kráľom
chlieb s medom sú na stole
a ty dínom nepovieš

Skladáš slamenné chýše
dva zvony čo píšeš
ja len dínom zazvoním
a ty medom zavoniš

Víno z vody nespravíš
tri zelené staré žaby,
dve gul'ôčky bez únavy
z nôh ti slama zašumí
pher leske e pherďi kučori
(nalij mu plný hrniček)

V zime stromy nerodia
spia a či sa pomodlia
pán Bim blúdi po kraji
Bam nám zvoní o raji

Hanba v levočskej kletke
sú zvonári i v pekle
ja len dínom poprosím
dánom sa už nenosí

Žužipen andro dživipen
kamiben andro jilo
dživirina te fikereľ
manušes paťiv te del

Čistota v živote
láska v srdci
starej se o zviřata
a člověku dej úctu
*(tato sloka je vlastně překladem
předcházející sloky v romštině)*

Gipsy.cz: Romano Hip Hop (2006)

12. 7+8

Nane amen kana, pre sphenel pes...
Kamen le anglipen, jebav so
kames...

Amen sar Ámen, Gipsy.cz
Šorimen the kisitimen
Sortimentos buter, a la la la...
Anglo nipi očarimen..
Dža more, dža more, more dža!
Dža te čorel tiro tajsa

Kalo sar phuv dol'iker tut
Nakames kale? Adarig našluv
Phandav andre e dumukh
Šoha na ačhava, so more mukh!
Sal němo, so? Bigod'akero!
Akanak džanes so hin baro šero
Hin miro kalo šero, miro svetos
Na paramisi, te romengero
problemos

Ref:

Efta ochto, man hin le dikhiben
Efta ochto, andremardo dživipen
Efta ochto, dživipen hin choripen
Efta ochto...

Tasavel man, mangavkerel...
Som mardo, nane than, kamav te
merel
Šun, šun, dživipen na hin kežuno
Kamav feder finomiben ulo
Na aver polotovaros the sprika
Dikh, savore hin pre visa
Hin miro kalo šero, miro svetos
Na paramisi, te romengero
problemos

Nemáme kdy se svěřit...

*chcete přednost, jebu na to, co
chceš*

my jako Ámen, Gipsy.cz

*seřazený a připravený
zboží je více, a la la la...*

před lidmi očarovaný

*jdi, člověče, jdi člověče, člověče
jdi!*

Jdi si ukrást svůj zítřek

Černý jako zem, udrž se

Nechceš černé? zmiz odsud

Zatínám pěsti

Nikdy nezůstanu,

Jsi němý, co? Nerozumný

(pomatený)!

Ted' víš, co to je velká hlava,

Je to moje tmavá hlava, můj svět

Není to pohádka, ani romský

problém

Ref:

Sedm osm, mám výhled

Sedm osm, zkažený život

Sedm osm, život je hlubina

Sedm osm...

Dusí mě, žadoní...

Jsem stíhaný osudem, není místo,

chci zemřít

Poslyš, poslyš, život není hedvábný

Chci větší pohodlí dovařený

Žádný další polotovar a ???

Podívej, všichni jsou naruby

Je to moje tmavá hlava, můj svět

Není to pohádka, ani romský

problém

13. Abacus

Gin manca abakus, ker mange
Jekh, duj, trin, štar, pandž
Pratin tut pal o mal'i more
Pal'is dža te ginel paš
Gin manca abakus, dža het, dža..
Šov, eřta, ochto, eřa, deř
Pratin tut pal o mal'i more
Kaj aveha Domardo, beř

One for the microfone and two for
the bass
...čividava...
Three for the groove and four is for
the base
...ment...
Five is the guit and the six is for
the violin
...čit...
Seven the heaven and the eight for
the load in
...hop...
Nine is the backlight, the ten is
valve on the mix
...čit...
Eleven is my feeling, twelve is ya
twelve inch
...divida...
Thirteen is the dream, fourteen is
the fourteen
...tavada...
Fifteen, sixteen, seventeen, teen,
another means..
And I shoot another numbers till
the count ends the line
Twenty is another, so let's describe
this num, fine
Twenty is the compression, we get
to twenty one, baby
2 plus the digit one is the press
setting on
Twenty three tracks bounced to the
twenty four bits
And twenty five fixes and another
is the twenty six
Twenty seven faders, twenty eight
days after
Twenty nine, thirty and another
damn numbers

Thirty one golden angels for selt
records and
Thirty two points to prove that
this is wicked
Two threes, that it's double plus
for the label
Three four, three five milions on
the table

So thirty six chambers of the
shaolin we know
And thirty seven is the way we
now wanna go
So 38, regulate and call this as ya
hymnus
And 39 is the pain of the lord Jesus
So we get to the forties, we sample
good oldies
41 street, respect for all ya homies
Never been on the 42, 43 and 44
Another damn digits, hundreds,
milion and more..

*Počítej se mnou počítadlo, dělej mi
Jeden, dva, tři, čtyři, pět
Uklid' si na polích, člověče
Pak jdi počítat vedle
Počítej se mnou, počítadlo, jdi
pryč, jdi...
Šest, sedm, osm, devět, deset
Uklid' si na polích, člověče
Až budeš unavený, sedni si*

*Jedna pro mikrofon a dvě pro
kontrabas
...čividava...
Tři pro groove a čtyři pro spodek
...ment...
Pětka je kytara a šestka je pro
housle
...čit...
Sedmička nebe a osmička pro
synchronizaci vstupů
...hop...
Devět je backlight, deset je klapka
na mixu
...čit...
Jedenáct je moje cítění, dvanáct je
hlas pro dvanáct palců
...divida...
Třináctka je sen, čtrnáct je čtrnáct
...tavada...
Patnáct, šestnáct, sedmnáct, náct,
Znamená něco jiného...
A já vyrážím další čísla, než
napočítám čísla do konce řady
Dvacítka je jiná, tak to číslo
pojďme popsat, fajn
Dvacítka je tlak, dostáváme se
k jedenadvacítce, baby
2 plus ta číslice je tlak nastavení
Dvacet tři tracků se vřítilo do
dvaceti čtyř bitů
A dvacet pět určuje a další je
dvacet šest*

*Dvacet sedm zeslabovačů, dvacet
osm dnů poté
Dvacet devět, třicet a další
zatracený čísla*

*Ref:
Třicet jedna zlatí andělé pro
???nahrávky a
Třicet dva směřuje ???Toto je
hříšné
Dvě trojky, to je dvojitě plus pro
značku
Tři čtyři, tři pět miliónů na stole
Tak třicet šest pokojů šaolínu
známe
A třicet sedm je cesta, kterou my
ted' půjdeme
Tak třicet osm, usměrnit to a
nazývat hlas pro
Hymnus
A třicet devět je bolest Pána Ježíše
Tak dostáváme se ke čtyřicítce
Ochutnáváme staré dobré časy
41 ulice, respekt pro všechny hlas
pro homosexuály
Ještě jsme nebyli na 42, 43 a 44
Další zatracený čísla, stovky,
milión a další...*

14. Mira daje

Man hin phučiben mira daje..
Sal miri lačni phurani daj

Man hin phučiben, zašund'om
Kaj agorisal'ol miro drom?
Joj mamó, soske me ul'il'om?
kamav te džanel čačipnas
Dukhado čačipnas
Mira Daje...
Mira Daje...

*Řekni mi
Proč je láska smradlavá?
Řekni mi
Proč je život takový rychlý?
Matko má
Zemřeme chtě nechtě
A nikdo nikdo smrti neuteče*

Ref:
Phen mange
Soske kamiben khandino?
Phen mange
Soske dživipen ajso frišno?
Mira Daje
Amen merasa kam nakam
The Na denašela Meribnastar nikto
Nikto...

Letím tiše v oblacích, jsem
nespatřitelný
Tudíž i neovlivněný, slyším nářek
a pláč modré perly
Hořkost slz se vtírá do dešťových
kapek a mne omývá
Jsem čištěn bolestí lidstva, záhy
jsem spatřen v lidském utrpení
Mají hlad? Právem nebo
neprávem? Čím se provinili?

Man hin phučiben, mira daje...
...Čím se provinili, a čím ne, je to
způsob, jak zaplatíme?...
...Za tu možnost být spolu? A jsme
spolu?...
Sal Miri lačňni phurani daj...

A jsme spolu...
A nebo ne...
Kanav te džanel čačipnas
Dukhado čačipnas
Mira daje...
Mira daje...

*Mám otázku mami...
Jsi má hodná stará matka*

*Mám otázku, ozval jsem se
Kde se skončila má cesta?
Joj mamó, proč jsem se narodil?
Chci znát pravdu
Bolestivou pravdu
Matko má...
Matko má...*

15. Muloland

Muloland, kaj mule dživen
Sas e chiba, amen na džanen
Šunas le bašaviben, khatar dar?
Čhivas peha daratar, man
Durman džal kijo Rotwailer
Bela nasvalo dur kherestar...Devla!
So keraha?
Avaha te sovel odoj, na?

Ref:

A a a aj, more kaj amen džaha?
A a a aj, kaj than, na adava?
Mulo avel, o ou, me na kamav
Te bavinel le ľila...
Samas andro le Muloland
Te meres, Te meres
Odoj Samas

Muloland, na chovavav
Merá, hoj me na baravav
Na pheras, somas žužo
Total žužo, baro bižužo
Than vičinel pes Muloland
Zaarakhiben hin kham
Bo mule rušte dži o meriben
Mule na keren o pothoviben

Muloland, kde mrtví žijí
Byla to chyba, my nevíme
Posloucháme hudbu, odkud je
strach?
Třeseme se strachy, mě
Durman jde k Rotwailerovi
Bela je nemocný daleko od
domova...Bože!
Co budeme dělat?
Půjdeme tam spát, ne?

Ref:

A a a aj, člověče, kam půjdeme?
A a a aj, kde je místo, tady ne?
Mrtvý přichází, o ou, já nechci hrát
karty...
Jsme v Mulolandu
Když umřeš, když umřeš
Tam jsme

Muloland, ne...
Umřu, že mě ne...
Žádný vtíp, jsem čistý
Totálně čistý, hodně nečistý

16. Multin

Ref:

Amen chale..
Savoro hin našado..
Amen mate..
Matro mate bašel..
Kana rovava vaš čoripen ma
vakeren..
Jaj, romale, giľav, the bašaven!

Ha, čit, ha, čit...
Kisitinen!

Yeah, yeah...
Ladies and gentleman, it's time to
say it
That's it's too late for trying, just
somebody get it
U made us wrong as you wrote,
shown in Tv
Gypsies are criminal minded, damn
you, F.B.
Discover the truth and see through
Do you know some of mine, who
Brought the war, bring the clue
There in history was no Rom
who've made the atomic bomb
So how is it possible that Roma are
so wrong?
Now we enter the world, gipsy.cz
I'm gonna show'em the truth they
translate,
Á propos,
We bring it romanes, I could learn
fucking english
I could learn the Czech, so now
you
learn my fucking language Oh
yeeeah!!
Sing it!
Jé, jé...

I could learn the Czech, rozumíš?
Tak ma ker!!
Kolikrát už Ti mám říct, že nejsem
jenom raper?
Dělat cirkus zvané hip hop, to
nebylo v plánu
Kdybych tenkrát věděl, kam to
vede, jdu na DAMU
Seru na hip hop, stejně jako na
divadlo
Půjdu si stoupnout nahoru, Ty
sedni na sedadlo
Představím Ti mojí kapelu, je

skvělá
Gipsy, Surmajové a Lavička Bela...

Jsme nenasytní
Všechno je zničené
Jsme opilí
Opilý k opilému sedá...

Když pláču kvůli bídě, nemluvte...
Jaj Romové, zpívám a hrajte!

Ha, čit, ha, čit...
Připravte se!

Jé jé...
Dámy a pánové, je čas říct to,
To, že je příliš pozdě na to snažit
se, jen někdo to pochopí (dostane)
Vy jste z nás udělali špatné tak, jak
jste napsali, ukázeli v televizi
Cikáni jsou kriminální živly
Poznej pravdu a podívej se skrz
Znáš někoho z nás, kdo přinesl
válku, přináší
V historii nebyl žádný Rom, který
sestrojil atomovou bombu
Tak jak je možné, že Romové jsou
tak špatní?
Teď vstupujeme do světa, Gipsy.cz
Já jim ukážu pravdu, kterou
překládají
Á propos
Přinášíme to v romštině, mohl bych
se naučit, mohl bych se naučit
zasranou angličtinu.
Mohl bych se naučit češtinu, tak
teď vy, učte se můj zasraný jazyk
Zpívejte to!
Mohl bych se naučit česky,
rozumíš?
Tak přestaň!!
Ref:

17. Načalado god'i

Parñi holubica urel upriipente
Tut sem dikhes tele the pijes het..
Domurdardo, bertenošis,
čorarkerdo, šilahe jileha..
Parñi holubica urel upriipente..
Jov dikhel ča peskero čaro, bašavel
Pre gitara o klasikos the niko na
džanel, sar oda šaj doperel
Jeva o del imar džanel tut džaha..

Hey...hopa...

Čhiv more ajče čače džinen
De mange kada gitara
Bašá la gil'i pal o frajeris, šun
Bašá andre tosára..
Hopa..
Čhiv more ajče čače džinen
Kada gil'i pal frajeris, murdard'á
Šele vod'en pre jekh demavipen
Bašá andre tosára..

Khamoro tele džal..
The tut leha..
Talam džala feder thante
Me pa'av...kames but bachtales
tuke
Odoj per aver sera..
Aver sera
But bachtales...

*Bílá holubice letí na nebi
Vždyť sebe vidíš dole a piješ dál...
Dobitý, kriminálník,
Zbídačený, s chladným srdcem...
Bílá holubice na nebi
On vidí jen svou mísu, hraje
Na kytaru klasika a nikdo
Neví, jak to může dopadnout
Zbytečně, bůh už tě zná půjdeme*

Hey...hopa...

*Nalij, člověče, takové pravdivé
giny
Dej mi tu kytaru
Zahraji píseň o frajerovi,
poslouchej
Budu hrát do rána...
Hopa...
Nalij, člověče, takové pravdivé
giny
Tahle píseň o frajerovi, zabil
Stovky duší jednou ranou
Budu hrát do rána...*

*Sluníčko zachází...
A ty s ním...*

18. Romano hip-hop

Romano hip-hop
Čip hop, čip set
Na mikrofonu Gipsy.cz
V rytmu pod', at' už 'si Rom
Anebo ne, tancujte savore! Hah
Piki piki piki piki piki pom!
Chci, aby každej věděl, že 'sem
Rom!
Že má kapela je romská, tmavá
Že hraje černě a že to černě dává
Tak pojed', čip hop, pod' s náma
Nám je jedno, jestli si gádža
Však dokonalej vole není nikdo
O tom je celej romano hip-hop
Hop, čip, mám tady tip
Tancuj, more, nebo budeš bit
Tancuj more, celej den
Hey, všichni, a teď refrén

Ref:
Hop, hop, čip, čit...
Romano hip-hop in the house...
.....
Tu sal gádžo, mange jekh
Hey, de mange baro jack
Amen avas te bašavel
O Bela Bela Bela Avel!
Lavutaris, house pekel pes
Mikrofonos, rapos romanes!
Ale taky česky, hezky
A muzika, ne jen mrtvý desky

Te dikhes bokhale manušes
De les te chal, či je lačo
Te dikhes bokhale manušes
De les te chal, až už je cigán nebo
gádžo

Tak pamatuj, jak to chutná
Když černá muzika je hutná
Áha, teď je konec sloky...
Tak jó, refrén...

*Romano hip-hop
Čip hop, čip set
Na mikrofonu Gipsy.cz
V rytmu pod', at' už 'si Rom
Anebo ne, tancujte všichni! Hah
Piki piki piki piki piki pom!
Chci, aby každej věděl, že 'sem
Rom!
Že má kapela je romská, tmavá
Že hraje černě a že to černě dává
Tak pojed', čip hop, pod' s náma
Nám je jedno, jestli si gádža
Však dokonalej vole není nikdo
O tom je celej romano hip-hop
Hop, čip, mám tady tip*

19. Tajsa

Ulica čučí, švetlos narančuno
The romengero rat hin šajipen, avá
urdo!
Gadžen soven, so džanen pre pharo
šero?
So džanen pre bengi rat? Ajse
čiten!
Sar o mulo..

Džas te čorel o tajsa, tajsa.
So more more kaj sal, kaj sal?

Ulica čučí, švetlos narančuno
The romengero rat hin šajipen, avá
urdo!
Gadže soven, so džanen pre pharo
šero?
So džanen pre bengi rat? Ajse
čiten!
Sar o mulo.. Hin hinos, Del dikhel,
Beng užarel pre amen pre amen
Ko autorita? Tumen, na..
Džas te čorel le tajsa, tajsa,
Som adaj more more kaj sal?

Ref:
Džas te čorel o tajsa, tajsa,
Som more more kaj sal?
Odmukes mange o Del, som chalo,
som budžando,
Odmukes chočsar...na na na..

Džas te čorel o bacht, čorikano,
Kajča čačikano, avava barikano,
manušano
Vičinav tumen, av arde, razinen!
Kada lav - hin - šaj - pre dareso
aver
Kamav, kaj te dikhen mire vod'i
Sar kamel te kerel aver..

Tromav, na darav, avava korkoro
The me džanav oda hin
tromadžipen..

Šaj čudalinas tumen vaš čudos
Chevalo pointos, al'e av manca,
more
Džanen sar te dživel tajsa, darmo
Tu na aveha šoha igen parno

Džas te čorel o tajsa, o thagaripen,
thagariipen! Džas te čorel o tajsa,
avri hin kučibeeeee...

*Ulice je prázdná, světlo je
oranžové
A romská noc je možnost, budu*

*Možná dojde na lepší místo
Věřím...chceš hodně štěstí
Tobě
Tam na druhé straně
Druhé straně
Hodně štěstí...*

*Tancuj, člověče, nebo budeš bit
Tancuj člověče, celej den
Hey, všichni, a teď refrén*

*Ref:
Hop, hop, čip, čit...
Romano hip-hop v domě...*

*Ty jsi gádžo, mně je to jedno
Hej, dej mi velký jack
přicházíme hrát
Bela Bela Bela přichází!
Muzikant, house se peče
Mikrofon, rap romsky!
Ale taky česky, hezky
A muzika, ne jen mrtvý desky*

*Když vidíš hladového člověka,
Dej mu najíst, pokud je dobrý
Když vidíš hladového člověka,
Dej mu najíst, ať už je cigán nebo
gádžo*

*Tak pamatuj, jak to chutná
Když černá muzika je hutná
Áha, teď je konec sloky...
Tak jó, refrén...*

*oblečený!
Gádže spí, co vědí o těžké hlavě?
Co vědí o dávelské noci? Takoví
budte zticha!
Jako mrtvý...je ???, Bůh vidí
Ďábel čeká na nás
Kdo je autorita? Vy, ne...
Jdeme ukrást zítřek, zítřek,
Jsem, člověče, člověče, kde jsi?*

*Ref:
Jdeme ukrást zítřek, zítřek,
Jsem, člověče, člověče, kde jsi?
odpouštíš mi, Bůh, jsem ztracený,
jsem mazaný/odpouštíš jakkoli...ne
ne ne...*

*Jdeme krást štěstí, kradené,
Jenže opravdové, budu hrdý,
Lidský
Volám vás, pojď sem, třeště se!
Tohle slovo- je- může- být na něco
jiného
Chci, abyste viděli moji duši,
Jak chce udělat něco jiného*

*Troufám si, nebojím se, budu
samotinký,
I když vím, že to je
Oповáživost...*

*Můžeme se vám divit kvůli zázraku
Prázdná pointa, ale pojď se mnou,
Člověče
Víte, jak žít zítra, i když
Nikdy nebudeš dost bílý*

*Jdeme krást zítřek, království,
království! Jdeme krást zítřek,
venku je dražota...*

Gulo čar

Gulo čar: Pačas (2000)

20. Phen mange phen

Soske tu mange kerdžal phares
Pro jilo
Te me tut kamav vaš tuke
Dživav

Phen phen tu mange phen
So tut me kerdžom
Tu man mukhl'al le čhavenca
So so me kerava
O dživipen pharo pharo hin
Me tut diňom miro jiloro
Me tut kamav

Mire čhave phares baron
O del diňas amen zor tu ge'al het
Mukhl'al savoren binos kerdžal
Mukhl'al le čhaven
Av tu pale ke ma

Phen mange phen
Savoro dikhel amaro del
Phen čačes phen
Sar tu šaj mukhl'al cikne čhavoren

Phen phen tu mange phen
So tut me kerdžom
Tu man mukhl'al le čhavenca
So so me kerava
O dživipen pharo pharo hin
Me tut diňom miro jiloro
Me tut kamav

Phen mange phen
Savoro dikhel amaro del
Phen čačes phen
Sar tu šaj mukhl'al cikne čhavoren

Sar tu dikheha peskre čhavoren
O jilo tuke jon den
Phen čačes phen
Sar tu šaj mukhl'al cikne čhavoren

Řekni mi

*Proč ty jsi mně udělal těžko na
srdci
Když já tě chci, pro tebe žiju*

*Řekni, řekni mi, řekni
Co jsem ti udělala
Ty jsi mě s dětmi opustil
Co budu dělat,*

*život je těžký
já jsem ti dala své srdce
miluji tě*

*moje děti těžce rostou
Bůh nám dal sílu a ty jsi odešel
Opustil jsi všechny
hřích jsi učinil
Opustil jsi děti,
vrať se ke mně zpátky*

*Řekni mi, řekni,
všechno vidí náš Bůh
řekni doopravdy řekni
jak jsi mohl opustit malé děti*

*Řekni, řekni mi, řekni
Co jsem ti udělala
Ty jsi mě s dětmi opustil
Co budu dělat,
život je těžký
já jsem ti dala své srdce
miluji tě*

*Řekni mi, řekni,
všechno vidí náš Bůh
řekni doopravdy řekni
jak jsi mohl opustit malé děti*

*když uvidíš své děti,
dají ti srdce,
řekni doopravdy řekni,
jak jsi mohl opustit malé děti*

21. Bijav

Adadžives baro bijav avla
Te bašavel amen lenge džaha
Bo jon rado rado rado khelen
Pal amende sako džives phiren

Adadžives baro bijav avla
Sa o roma te dikhel la džana
Amen odoj avri bašavaha
Sa te dikhel pre terňi avena
Sar dičhola

Oda bijav lake kerel, lakro dad
Bo jov la rado dikhel
Pre leste joj na bisterla
Bo o dad lake savoro cinel
Tosara andre khangeri džaha
Ode vera lena paš o rašaja
O del diňas kada baro bijav
Tumen zor jov diňas
Imar peskre avena

Svatba

*Dnes bude velká svatba
My jim půjdeme hrát
Protože oni rádi tančí
Každý den za námi chodí*

*Dnes velká svatba bude
Všichni Romové se na ni půjdou
podívat
My tam budeme venku hrát
Všichni se přijdou podívat na
nevěstu
Jak bude vypadat*

*Tuto svatbu jí dělá otec,
Protože ji má rád,
Ona na něj nezapomene,
Protože otec jí všechno kupuje,
Ráno půjdeme do kostela,
Tam si slíbí věrnost před farářem
Bůh nám dal tuto velkou svatbu
Vám dal sílu
Už budete svoji*

22. Čačo

Kada čačo jon man na den
Oda čačo mange ňiko na phenel
Kada čačo imar šunav
Phenen mange so me ča me te
kerav
Kadarig me šunavas
Odarig me dikhavas o čačipen
Šunavas
Kadarig me šunavas
Odarig me dikhavas o čačipen
Phenavas
Av me tu av he tu džas te dikhel
Pal lende so keren
Te dikhel te šunel
Savorenge te phenel so keren, so
keren

Pravda

*Tuto pravdu mi nedají
Tuto pravdu mi nikdo neříká
Tuto pravdu už slyším
Řekněte mi, co jen já mám dělat
Odtud jsem to slýchával
Odtamtud jsem vídával pravdu
jsem říkával
Pojď já a ty, pojd' i ty, jdeme se za
nimi podívat, co dělají
Podívat se, poslechnout si
Všem říct, co dělají, co dělají*

23. Lačo paňi

Ča avka mange ge'om avri
Somas mange le čhavenca
Rakhl'om odoj lačhi chaňig
Devla devla
Na džanavas me khatar džahas
kaj me dikhl'om šukar vešoro
Mire čhave jon kamenas manca
Te džal andro veš
Phenav lenge kaj me pil'om
Lačo paňi andro veš
Lačo paňi
Devla
Odoj mange pherdžom paňi
Pil'om mange lačo paňi
Devla
Odoj mange pherdžom paňi
Devla devla lačo paňi

Dobrá voda

*Jen tak jsem si vyšel ven,
Byl jsem s dětmi,
Našel jsem tam hezkou studánku
Bože bože
Nevěděl jsem,
jak jsme se tam dostali,
když jsem uviděl pěkný lesíček,
moje děti se mnou chtěly jít do lesa
říkám jim, že jsem v lese pil dobrou
vodu
dobrou vodu
bože
tam jsem si nabral vodu,
napil jsem se dobré vody
bože bože dobré vody*

24. Imar mange lačhes

Sar amen samas cikne čhave
Savoro amen naš'ri has
Miro dad phendžas te bašavas
O dživipen pharo has
Imar sam amen bare čhave
Romane gil'a bašavas
E daj mange lačhes phenlas
O bašaviben pharo hin
La dakre lava najšik lil'om...joj
Imar mange lačhes
Bašavas ča gil'avas
Imar mange lačhes
Miro dad man sa diňas

Už je mi dobře

*Když jsme byli malé děti
Všechno jsme mít nemohli
Otec řekl, abychom hráli,
Život byl těžký
Teď jsme už velcí chlupci
Zpíváme romské písně
Matka nám správně říkala,
Že hraní(muzikantský život) je
těžké,
Matčina slova jsem nemohl vzít,
Už je mi dobře,
Jen hrajeme a zpíváme
Už je mi dobře
Otec mi všechno dal*

25. Sunoro

Suno džahas
kaj lačhes bašavas ajsi šukar
gil'i lačo suno
tosara soča uš'if'am
pre amende o khamoro dikhelas
duma das pal o sunoro
dživipen šukar hin
kastar hin kada sunoro
sar lačhes kerel amenge pro jilo
gil'avas kaja gil'ori
savore suno džahas
kaj avka savore lačhes dživas
šukar sunoro džahas- lačo- suno
dživipen...lačho has, lačo hin
tosara...šukar hin, šukar has
sunoro...amen has, amen hin
sunoro...lačho has

Sen

*Zdál se nám sen,
Že dobře hrajeme takovou krásnou
píseň, hezký sen
Ráno, jen co jsme vstali,
Dívalo se na nás sluníčko,
Povídáme si o tom snu,
Život je krásný
Od koho je tento sen,
Že nám dělá dobře na srdci
Zpíváme tu písničku
Všem se nám zdál sen,
Že takhle dobře všichni žijeme
Krásný sen se nám zdál, dobrý sen*

26. Bašaven

Başaven rači avri
Amen džas te šunel
Bašaven terne čhave
Aven ča te dikhel
Pherdo manuša avle
Šunenar khelenar
Savore odoj zgeľam lačhes hin
Akana hin lačo rat
O čhave šukar bašavnas

Hrají

*Hrají večer venku
Jdeme si poslechnout
Hrají mladí chlapci
Jen se pojděte podívat
Přišlo plno lidí
Poslouchali, tančili
Všichni jsme se tam sešli- dobře je
Teď je hezká noc
Chlapci krásně hrají*

29. Pačas

Savore pačas pre tute
O jiloro tuke das amen sam tire
Čhavore devla
Andre savore jile hin
Užaras ča pre leste
Jov avla dela dživipen savoren
Devla amen užaras
Pre kaja bari phuv
Džanes tu so amen keraha
Phen amenge tu devla

27. Brišind del

Baro brišind del pre tire kale bala
Mire jakha pre tu dikhen
Sar pre tute avri brišind del
Tire bala andro brišind cindžom
Miro jilo pre tu asal
Baro brišind avri del
So keraha kaj džaha

Baro brišind del
miri godži duminel
andro brišind phireha
savore dikhel savore džanel
o del brišind del
pre tire kale bala brišind del
savore savore dikhel amaro del
baro baro baro brišind del
me tut kamav me tut kamav

Prší

*Hustý dešť padá na tvé černé vlasy
Moje oči se na tebe dívají
Jak na tebe venku prší
Tvoje vlasy v dešti moknou(?)
Mé srdce se na tebe směje
Venku hustě prší
Co budeme dělat, kam půjdeme*

*Hustě prší
Můj rozum přemýšlí
Do deště půjdeš
Všechno vidí, všechno ví
Bůh prší
Na tvé černé vlasy prší
Všechno všechno vidí náš bůh
Hustě hustě hustě prší
Já tě miluji, já tě miluji*

Věříme

*Všichni věříme v tebe
Srdíčko ti dáváme, jsme tvé děti,
bože
V každém je srdce
Čekáme jen na něj
On přijde, dá všem život
Bože, čekáme
Na tu velkou zemi
Ty víš, co my budeme dělat,
Řekni nám to, bože*

28. Džives

Balvaj avri hin
Džavas mange bare dromeha
Dikhľom čhavoren
E jagori peske kerenas
Te o khamoro avri džal
Sako džives amen lačo hin
kaj rado me somas
hoj šukar džives avri devla has
sako tosara pre lende
miro jilo asalas
rado me dikhav
sar jon pes avka šukar bavinen
o khamoro avri džal
Sako džives amen lačo hin
kaj rado me somas
hoj šukar džives avri devla has
tosara sar uščifom
e blakica phuterdžom
šukar džives hin
miro jilo asalas
šukar džives avri has
šukar džives hin

Den

*Venku fouká
Šel jsem dlouhou cestou
Uviděl jsem děti
Dělali si ohníček
Když sluníčko vyjde
Každý den nám je dobře,
Tak rád jsem byl,
Že byl venku krásný den, bože
Každé ráno se na ně směje moje
srdce
Mám rád, jak si tak hezky hrají
Sluníčko vychází
Každý den nám je dobře,
Tak rád jsem byl,
Že byl venku krásný den, bože
Ráno když jsem vstal
Okénko jsem otevřel
Je krásný den
Mé srdce se směje
Venku byl krásný den
Je krásný den*

Gulo čar: Baro drom (2003)

30. Baro drom

Hudba Pavel Dirda/
text Ladislav Richter

Savore ča užaras
Kana jon ča dikhena
Ko amen san

Savore pačas hoj lačhes avela
Savore pes odoj likheraha
Savore pes odoj rado dikhaha

Užarel amen baro drom
Niko amen na džanel
Ko amen san

Kana imar oda avla
Sar amenge lačhes avla
Amen užaraha

Kamas
Lačho dživipen te dživel
Savorenge te sikhavel
Hoj te dživel amen džanas

Amen kamas

Baro drom amen užarel

Baro drom džas
Baro drom džas amen
Savore ča užaras kana jon ča avena

Dlouhá cesta

*Všichni jen čekáme
Kdy už pochopí
Kdo jsme*

*Všichni věříme že bude dobře
Budeme pospolu
A budeme se mít rádi
Čeká nás dlouhá cesta
Nikdo neví
Kdo jsme*

Kdy už nám bude dobře

*Počkáme
Chceme*

*Dobrý život žít
Všem ukázat
Že žít umíme*

Chceme

Čeká nás dlouhá cesta

Dlouhou cestu jdeme

Všichni už čekáme kdy nás pochopí

31. Džas

Hudba Pavel Dirda/ text Ladislav
Richter, Pavel Dirda

Aven...

Džas amen džas
Savore te dikhel
Avri džas amen džas
Savoren te dikhel
Džas amen džas

Savore te dikhel
Avri džas amen džas
Savore te dikhel

Džas savore ča te dikhel
Avri niko nane

Amen...džas...
Aven...čhavale...

Jdeme

Pojďte...

*Jdeme my jdeme
Všichni se podívat
Ven jdeme my jdeme
Na všechny se dívat
Jdeme my jdeme
Všichni se podívat
Ven jdeme my jdeme
Všichni se dívat*

*Jdeme všichni jen se dívat
Venku už nikdo není*

*Jdeme...
Pojďte...děti*

32. Khelavas

Hudba Pavel Dirda/ text Ladislav
Richter, Vladimír Dirda,
Pavel Dirda

Adirat me džavas suno čhajenca
Jon khelenas
Pre šukar gil'i o čhaja lačhes
khelenas
Jon khelenas

Andro suno savoro dikhavas
Sar dikhavas
Sar me šund'om kaja gil'i
Andro suno khelavas lenca
Khelavas me le čhajenca
O čhave avle te dikhel
Savore čhave šunenas
Po funky čhaja khelenas

Po funky o čhave o čhaja khelenas
Po funky khelenas
Khelenas

Savore čhave šunenas
Po funky čhaja khelenas
Sar šunenas

Šun tu šun khel pre kaja gil'i

Tancovala jsem

*Dnes v noci jsem měla sen o
dívkách
Tancovaly
Na krásnou píseň dobře tancovaly*

*Ve snu všichni koukali
Slyšela jsem tu píseň
Tančila jsem s děvčaty
Chlapci se přišli podívat
Poslouchali
Dívky na funky tancovaly*

Na funky chlapci i dívky tancovali

*Všichni chlapci poslouchali
Na funky dívky tancovaly*

*Všechny děti naslouchaly
Tancovaly na funky*

Poslouchej tancuj na tu píseň

33. Kamavas

Hudba Pavel Dirda/
text Ladislav Richter, Pavel Dirda,
Vladimír Dirda

kaj savore Roma san
savore pes ča garuvas
o Del imar sa dikhel
savoreng odmukhel
me džanav hoj jov savoro dikhel
me džanav hoj pes arakhahas

o dživipen pharo hin
kaj savore na pačan
pre soste amen užaras
te o Del amen sa diñas
kaj savore na pačan

Chtěla jsem

*Kde jste všichni Romové
Všichni se jen schovávají
Bůh všechno vidí
A všem to odpustí
Vím že všechno vidí
Vím že se najdeme*

*Život je těžký
Když nikdo nevěří
Na co čekáme
Když bůh nám všechno dal
Nikdo nevěří*

34. Avri hin

Hudba Pavel Dirda/
text Pavel Dirda

avri šukar džives hin

gejľom mange andro vešoro
rakhľom avri odoj le čhaven
phuľľom kaj džan
jon asanas
me imar džanav
phenav tumenge

avri šukar džives hin čhavale
sar andro suno dikhavas savoro
kaj oda hin oda džives
me imar džanav
phenav tumenge

avri hin savoro
čhavale so šaj amen kheras
so šaj amen dikhas
so šaj amen kheras

Venku je

Venku je krásný den

*Zašel jsem si do lesa
Viděl jsem tam děti
Zeptal jsem se kam jdou
A ony se smály
Já už vím
Řeknu vám*

*Děti venku je krásný den
Jak ve snu jsem vše viděl
Já už vím
Řeknu vám*

*Děti venku je vše
Vše co můžeme dělat
Vše co můžeme vidět*

35. Čhavore

Hudba Pavel Dirda/
text Ladislav Richter,
Pavel Dirda, Vladimír Dirda

Rado dikhav le čhavoren
Te jon hine ajse peskre
Rado dikhav le čhavoren
Me len rado dikhav

Rado dikhav le čhavoren
Te jon hine ajse peskre
So keren jon keren čačes
Me rado len dikhav
Rado dikhav mri dajora
Vaš lakre lava so man diñas
Savoro joj man sikhadžas
O jilo lake dav

kaj tumen san mre šukar čhave
kaj tumen džan aven ke ma pale

savoren e daj o dad diña dživipen
rado len dikhav

vaš kada paľikerav tuke Devla

Děti

*Mám ráda děti
Když ony jsou tak své
Mám je ráda*

*Mám ráda děti
Když ony jsou tak své
To co dělají dělají poctivě
Mám je ráda
Mám ráda svou maminku
Za slova co mi darovala
A za vše co mě naučila
Své srdce jí dám*

*Kde jste krásné děti
Kam jdete pojdte ke mně zpátky*

*Život všem dali rodiče
Ráda je moc mám*

Za to všechno ti děkuji bože

36. O čercheňa

Hudba Pavel Dirda/
text Ladislav Richter, Pavel Dirda

o čercheňa dičhonas
sako manuš giľavlas
o čhavore khelenas Devla
kaj savore Roma hin
palo svetos phirenas
o dživipen rodenas

kaj san tumen Romale
ňikhaj amen na kamen
kaj savore Roma san
khere sar tumen aven

na kamen amen...

Hvězdy

*Když hvězdy zářily
Každý člověk si zpíval
A děti tancovaly...bože
Kde všichni Romové jsou?
Po světě se toulali
A život tam hledali*

*Kde jste Romové
Nikde nás nechtějí
Kde všichni Romové jste?
Vraťte se domů*

Nechtějí nás...

37. Khatar jon džan

Hudba Ladislav Richter/
text Ladislav Richter

khatar jon džan

amen tumen džanas
amen tumen dikhas
lačhes khelen tumen savore

tu čhaje šukar sal
tu phen khatar sal
tu phen mange khatar sal
me kaj me tuha džav
tu savoro tu dav

me avri andro brišind
savorenge giľavav
o manuša pre man dikhen
savoren me na džanav
me te phenel kamav
savoro lenge dav
jon savore khelen
niko na šunel

amen giľavas amen bašavas
tumen aven pre amende te dikhel
tumen aven pre amende te khelel

te dikhel te šunel te khelel

Odkud jdou

Odkud jdou

*Známe vás
Vidíme vás
Všichni dobře tančíte*

*Jsi krásná holka
Řekni odkud jsi
Kam s tebou půjdu
Všechno ti dám*

*Venku v dešti
Každému zpívám
Lidé se na mě dívají
Ne všechny znám
Chci říct
Že jim dám všechno
Tancují spolu
Nikdo mě neslyší*

*Zpíváme hrajeme
Přijďte se podívat
Přijďte si zatančit*

Podívat poslechnout zatančit

Gulo čar: Gipsy goes to Hollywood (2006)

38. So te kerel?

hudba pavel dirda / text gulo čar

so keras?
amen gi'avas
šunen
amen bašavas

ge'om mange avri
dikh'om odoj čhaven
terne čhave bengipen keren
calo svetos džanel
so jon oda keren

gi'avas
rado me gi'avav
sar te kerav bengipen
rado gi'avas
rado me gi'avav
rado me bašavav
bašaviben hin baro drom
džas oda drom

o dživipen hin lačo
o dživipen hin pharo

rado gi'avas bašavas
sar te keras bengipen

dživas funky
šunas funky
amen dživas funky

*Co děláme?
Zpíváme
A vy poslouchajte*

*Venku vídám
Spoustu mladých lidí
Kteří dělají špatné věci
A stejně jako já je vidím tak i celý
Svět vidí
Jejich počínání*

*Zpíváme
Je lepší zpívat
Než činit špatnosti
Zpíváme a hrajeme rádi
Hraní je velká cesta
A my po ní kráčíme*

*Život je dobrý
Život je těžký...
Je lepší zpívat
Než být nakloněn špatnosti
Žijeme funky: A funky posloucháme*

39. Džas dureder

hudba pavel dirda / text pavel dirda

džas dureder

sako rat andro suno dikhav
lačo dživipen so avla
savore ode lačhes
šukar ode dživahas
bari zor amende hin
jekhetane džas oda drom
amen vastestar pes chudahas
andro suno - džas dureder
pal oda suno džas

džas amen džas

džas dureder
jekhetane džas
oda drom
džas savore
andro bašaviben hin
oja zor
kada čačo hin
jekhetane

džas avri peha amen

Jdeme dál

*každou noc se mi zdá
o životě
ve kterém všichni žijeme pospolu
a máme se dobře
jsme plni síly
a společně
ruku v ruce
kráčíme po cestě
která sama je tím snem*

jdeme a jdeme...

*společně jdeme
tou cestou
a pravdou zůstává
že v muzice
kterou hrajeme
je ukryta síla*

40. Parno jiv

hudba pavel dirda / text gulo čar +
david koller

sako rat
andro suno šunav
kada lav
me džanav
kaj kada suno
mange vareso phenel
každou noc
mi ve snu v uších zní
ta slova
a já vím
že sen mi chce
takhle něco říct

já už nikdy nechci mít
bílý sníh

me džanav
já vím
nechci vidět
tenhle bílej shit
nakamav
nechci
už nebudu
život lehce brát

já pak už nebudu
život lehce brát

pre kada lav
andro suno rovavas
parno jiv
me imar nigda nakamav
když ta slova
ve snu uslyším
rozpláču se
bílý sníh
já už ho nechci

me imar džanav
oda lav
oda parno jiv
nakamav
jak dobře znám
ta slova
bílý sníh
nechci

každou noc
opakuje se
k čemu se nechci znát
kada lav
já už vím
me džanav
že tenhle sen mi říká
o něčem víc

a vždycky stejně
ve snu brečím sám
rovavas
brečel jsem
bílý sníh
já už nikdy nechci mít
nakamav
nechci

že to slovo mám
že ho mám

41. Bari balvaj

hudba pavel dirda / text gulo čar

bari balvaj phurdel
avri baro šil
amen avri nadžas
amen bašavas
avri niko nane
avri baro šil
calo rat giľavas
ode tato has

ode tato has

bari balvaj phurdelas
amen peskre giľavas avri

*vítr fouká
a venku mrzne
nikam nejdeme
a celou noc pěkně v teple
hrajeme a zpíváme*

pěkně v teple

*venku foukalo
a my si tam jen tak zpívali*

42. O dživipen jon nadikhen

hudba pavel dirda / text gulo čar + roman dirda

so avla dureder
niko nadžanel

pro calo svetos
hin manuša
so mariben keren
o dživipen jon nadikhen
jon pes murdaren

pro svetos hin manuša
savore ča užaras
so pes ačela

o terne manuša
le čhavoren muken
o daja o čhave
pre lende jon roven
andro jakha roviben
andro jilo pharipen

jon nadžanen
so jon kheren

*nikdo neví
co přinese zítřek*

*na celém světě
se najdou lidé
co válčí
neváží si života
a zabíjejí se*

*a my všichni jen čekáme
co se vlastně stane*

*mladí lidé
opouštějí svoje děti
a matky i děti
s těžkým srdcem
roní za ně slzy*

*oni nevědí
co činí*

43. Amen čhave hin

hudba pavel dirda / text gulo čar

amen čhave hin
he cikne he bare
rado len dikhas
jon amen rado dikhen
amen lenge sikhavas
savoro so džanas
jon amen rado šunen
jon nadžanen
sar pre kada svetos
o dživipen džal
amen rado dikhas čhavoren
but rado len dikhas
o dživipen lenge das

jon ča užaren
kana jon ča
avri barona
savorenge sa sikhavna

*milujeme děti
malé i velké
a ony nám naši lásku oplácejí
učíme je co a jak
a ony naslouchají
protože netuší
jak to na světě chodí
milujeme děti
dali jsme jim život
a ony jsou naším životem*

*a až vyrostou
všem to ukážou*

44. Manuša

hudba pavel dirda / text gulo čar +
dan bárta

rado me dikhav
rado me dikhav
le manušen
savore amen
sam jekhe devlestar

dživas ade savore
ča jekhevar
pre kaja phuv so ade hin
niko na džanel
kana amen oddžaha

amen rade sam
amen rade sam
savore sam manuša
amen rade sam
kaj amen ade sam
avas lačhe manuša

*mám rád lidi
všichni máme
jednoho otce*

*nikdo z nás na zemi
nežije dvakrát
a nikdo z nás neví
kdy bude povolán*

*jsme rádi
my lidé
že jsme tady
zkusme být dobří*

45. Dado

hudba pavel dirda / text pavel dirda
+ mc ni

amen rado dikhas
peskren daden

amen rade sam
hoj šaj amen bašavas
amare dada
jon amen kada sikhade
vaškada len amen
rado dikhas
o jiloro lenge das

o jiloro phuterde
savoro amen dine
bašaviben sikhade
te gil'avel jilestar
avri avri bararde
te bašavel sikhade
vaškada len rado dikhas
o jiloro lenge das

miles davis

rado dikhas
peskre daden

amen rado dikhas le daden

*máme rádi
naše tatínky*

*naučili nás hrát
a my jim za to
nepřestaneme být vděční
patří jim naše srdce*

*byli to naši otcové
kteří nás s otevřeným srdcem
vychovali a naučili hrát
a za to jim patří naše díky
i naše srdce*

Miles Davis

Máme rádi

Naše tatínky

46. Džas tuha Devla

hudba pavel dirda / text gulo čar

džas tuha devla
džas tiro drom
gil'avas tuke
kaja gil'ori amen tuke das

amen sam
savore tire čhave
amen džas
tiro drom so tu di'al
tuha sam savore jekhetane
andre amende sal

tu les
savoren kas tu kames
ke peste
ternen he le phuren
amen džas
tiro drom so tut di'al
pačas tuke devla

amen pačas
tuke devla

tu devla sal
andre amaro jilo
rade sam
kaj tuha dživas
pre kaja
phuv so tu amen di'al
rade sam kaj ade sam

amen džas
tiro drom so tu di'al
andre amaro jilo sal
rado tut amen dikhas
tu upral
pre amende tu dikhes
o dživipen
tu des
tu les

*kráčíme Bože
po tvojí cestě
a píseň kterou zpíváme
patří tobě*

*všichni jsme
tvoje děti
které jdou po cestě
co jsi nám ukázal
jsme s tebou
a ty jsi v nás*

*všechny jsme
tvoje děti
které jdou po cestě*

*co jsi nám ukázal
jsme s tebou a ty jsi v nás*

*všechny
po kterých toužíš
k sobě přivineš
staré i mladé
my kráčíme po tvé cestě
věříc v tebe*

věříme ti Bože

*Bože přebýváš
v našem srdci
které překypuje vděčností
že spolu s tebou
žijeme na zemi
kterou jsi nám dal
a jsme rádi že tu jsme*

*kráčíme po tvé cestě
se srdcem plným tebe
z výšky k nám vzhlížíš
ty který život
dáváš
i bereš*

47. Stevie Wonder

hudba pavel dirda / text gulo čar

kamavas bi
te dikhel
le stevie wonder
sar gi'avel
bašavel gi'avel
calo jilo jov andre del

amen roma
savore
rado les dikhas
vaš leskre
gi'ora lavora vastora
jov lačo manuš hin

jov amen sikhadžas
te šunel te dikhel
savorenge o jilo
jov rado del
savore vaš kada les rado
po calo svetos šunen
te šunel te dikhel
les savore kamen
jov hino sar amaro dad

stevie

amen šunas
stevie wonder

*toužím vidět
Stevieho Wondera
Jak hraje a zpívá
A dává do toho celé srdce*

*My všichni Romové
Ho máme rádi
Jeho písňe slova i ruce
Je to dobrý člověk*

*Naučil nás
Poslouchat i dívat se kolem sebe
Má srdce na dlani
A za to ho všichni na světě milují
Toužíme ho poslouchat
A vidět
Je jak náš otec*

Stevie

Posloucháme Stevieho Wondera

48. Batman

hudba pavel dirda / text denis dirda
(syn ireny a pavla) + mc ni

come on

lav tut čhaje te dikhel
so mek nigda nadikh'fal
o jilo tuke asala
sar tu dikheha
amen ode bašavas
o jilo andre das

džas te dikhel
džas te šunel

andre hin savoro
so me kamav
čhaje phuter pes
sar kames
imar džanes so me kamav
andre hin savoro so me kamav
čhaje phuter pes
sar kames
imar džanes so me kamav

džas džas džas džas

kamas
savoro kamas te dikhel
lačo dživipen

av tu čhaje av

come on

*pojd' ukážu ti něco
co jsi ještě neviděla
poskočí ti srdce radostí
když mě uvidíš jak hrajeme
a kolik do toho vkládáme*

*jdem se na to mrknout
a poslechnout si to*

*je tam všechno co cítím
otevři se mojí hudbě
a poznáš
po čem toužím
a co chci
ted' už víš co chci*

jdeme na to

*chceme všechno vidět
a chceme dobře žít*

tak pojd' holčičko

49. Khamoro

hudba pavel dirda / text gulo čar

sar avel avri o kham me ča asav
te o khamoro savorenge kerel
lačhes

rado som kaj šukar džives
hoj imar nane avri šil
kaj šaj phirav
kaj me kamav avri te džal

dikh imar asav
te o khamoro avri imar džal
kaj šukar džives
savoro mange imar džal

mange džal savoro

o jilo mange asalas
te o kham avri labarel
pre mande
mange asav
te o khamoro del dživipen
savoren amenge

*východ slunce vítám úsměvem
slunce dělá dobře všem*

*mám radost
že je venku hezky
a já můžu jít
kam se mi zachce*

*podívej směji se
slunce vyšlo
je krásný den
a mně se daří na co sáhnu*

všechno mi jde

*srdce mi poskočilo
a okřálo
pod slunečními paprsky
směji se
slunce dává život
nám všem*

Desiderius Dužda

Ida Kelarova, Romano rat: Dadoro (2000)

50. Rovav, rovav

Hudba a text Desiderius Dužda

Čhaje čhaje so kerdžal
kaj pes duj berš na dikhl'am
Pre oblačka me dikhav
Sako rači me rovav
Rovav rovav pal tute
O jiloro man dukhal

Čhaje čhaje so kerdžal
kaj le čhaven tu mukhl'al
o čhave pal ma imar roven
calo džives dado vičinen

mamo mamo so kerdžal
kaj pes duj berš na dikhl'am
sar me khere avl'om
kaj le čhaven tu mukhl'al
me tut imar obchudl'om

Pláču, pláču

*Tak dlouho jsme se neviděli,
každý den čekám,
kde jsou naše děti,
chybí mně tolik,
srdce mě bolí,
každý den.*

51. Dadoro

Hudba a text Desiderius Dužda

Džalas mange suno
Mire dadeha
So me čoro Devla
kerava

Nane man dadoro
So me kerava
Sako džives mange
rovava

Phendžas mange o dad
Ma dara tu pes
Sako džives
Paš tute me som

Dado dado miro
So me kerava
Sako džives mange
Rovava

Tatínek

*Každý den pláču,
už nemám tatínka.
V noci sním o tátovi,
cítím, že je pořád se mnou,
chybí mně moc,
pláču,
nevím, co si bez něho počnu.*

52. Bachtales

Hudba a text Desiderius Dužda

bachtales peske amen dživas
le Romen amen odoj dikhas
niko na džanel kaj amen peskere
sam
mušinas pes amen te l'ikerel

sar odoj amen peske dživas
le Romen amen odoj dikhas
savore džanas kaj amen peskere
sam
mušinas pes amen te l'ikerel

Štěstí

*Ať jsme jacé jsme,
ať jsme kdo jsme,
jsme všichni lidé.
Otevřme svá srdce
a mějme se dobře
na tomto světě.*

53. Baro džives

Hudba a text Desiderius Dužda

Baro džives paš o pañori
Užarav pre miri pheñori
Sako džives me bašavav
La pheñake me giľavav
Lake šukar giľi romañi
Laj lala laj...
Sako džives peske giľavav
O apSORa latar čuľanas
Ko slugadža me mušindžom
La romñora khere mukhľom
O apSORa latar čuľanas
Baro džives paš o pañori

Velký den

*V pravdě a věrnosti je naše láska,
Budeme si věřit
A naše láska bude silná.
Ta láska, která nás vždycky spojí.*

55. Lavoro

Hudba a text Desiderius Dužda

Phend'a mange miri romñi jekh
lavoro
kaj užarel cikno čhavoro
bachtales peske me imar phendžom
cikno man ela
savorengé khere me phendžom
kaj man ela čhavoro

To slovo

*Moje krásná žena mně řekla,
že čekáme dítě,
šťastně jsem si už říkal
malé budu mít
Plakal jsem,
plakal jsem šťastím.*

54. Miri romni

Hudba a text Desiderius Dužda

Miri romni šukar has
Sar gadži avri dičholas
Ma rušen pre late
Ma rušen pre late
Me la igen kamavas

Sako phučel so ini
Romni ini amari
Me džanav so hiñi
Me džanav so hiñi
Šaj me phenav amari

Miri romni kaj salas
Calo džives tut rodavas
Me tut imar rodavas
Me tut imar rodavas
O jilo man dukhalas

Moje žena

*Tak dlouho jsem čekal,
tak dlouho jsem věřil,
teď už mám svou ženu,
teď už mám svou lásku,
lásku na celý život.*

56. Daje daje

Hudba Matúš Bagár/
text Desiderius Dužda/
aranžmá Ida Kelarova

Ačhiľom korkoro pre kaja phuvori
e daj odgeľas ačhiľom korkoro
niko man nane ačhiľom korkoro
niko man nane so me kerava
daje daje le man peha

džav me dromeħa pal kaja phuvori
rodav me la da so čoro kerava
našti bisterav so čoro kerava
našti bisterav kaj odgejľal

daje daje le man peha

Maminko, maminko

*Jsem tak sám.
Sám na tomto velkém světě.
Máma mně umřela,
Co si počnu.
Jsem tak sám,
Mámo, vezmi mě sebou.*

Ida Kelarova+ Romano rat: Staré slzy (2002)

57. Dživava

Hudba Roman Horváth/
Text Desiderius Dužda

Džanav mište kaj me merava
Pharipen lenge kerava
Le čhaven la romňa mukhava
Pharipen čoripen kerava

Le tu daje mra romňora
kaj pro čhaven te dikhel
kaj le čhaven baravel
ačh tu lenca

sar me upre imar avava
paš tute čhaje avava
le devlores me mangava
tele me upre dživava

mri romňori barav tu len
pharo mange pal tute
ma rov čhaje pal mande

Stále budu žít

*Vím, že umírám
Bolest všem udělám
Děti a ženu opustím
Bolest a chudobu zanechám*

*Mami, přiveď moji ženu
Ať vezme děti
Postará se o ně
A ty zůstaň s nimi*

*Až budu tam nahoře
Budu vždy s tebou, má ženo
Poprosím Boha
Abych mohl žít
Tam nahoře i dole*

*Má ženo, vychovej je
Je mi těžko, neplač za mnou
Vždyť já jdu k Bohu
Vždyť já budu žít stále*

58. Apsora

Hudba a text Desiderius Dužda

E daj mange odgeľas
Pre aver svetos oj geľas
Nikaske nič oj na phendžas
Sar oda džives odgeľas
Kija peste amen vičindžas
O jilo amenge marelas

Sar la dikhl'om te paš'ol
O jakhora zaphand'om
Ačile lakre apsora
Pro mochtoro terdžuvav
La dajora me dikhav
Ačhiľ'am amen korkore

Sako rači oj phirel
Pre amende oj dikhel
Andro suno amenge oj phenel
Amen tumen paš peste
Likeren pes savore
Dživipen pharo avela

Pre tumende me dikhav
Le dadeha me dikhav
Našt'i pačas oleske
Pačan peske savore
Likeren pes savore
O del phendžas amenge

Slzičky

*Maminka mi odešla
Na jiný svět odešla
Nikomu nic neřekla
Než v ten den odešla
Zavolala nás všechny k sobě
Srdce nám bilo*

*Když jsem ji tam viděl ležet
Oči jsem jí zavíral
Jen její slza zůstala
U rakve stojím
Maminku vidím
Zůstali jsme všichni sami*

*Každý večer chodí
Se na nás dívat
Ve snu nám říká
Budte všichni spolu
Držte se všichni pohromadě
Život bude těžší
Já se na vás dívám
A s tátou se dívám
Nemůžeme uvěřit
Vy věřte sami sobě
Držte spolu, Bůh nám to říká*

59. Mamo miri

Hudba a text Desiderius Dužda

Muľas mange
miri daj
me paš late bešav
avka rovav
lakre vasta kale čumidav
pre jakha me
na dikhav

mamo miri
soske man mamo tu mukhl'al
ačhil'om me adaj korkoro
sar oda cikno čhavoro

Mámo moje

*Moje máma
Umřela
Sedím u ní
A pláču
Líbám její černé ruce
A přes slzy v očích
Ji nevidím*

*Mámo, maminko moje
Proč jsi mě, maminko, opustila
Zůstal jsem tady sám
Sám malý chlapeček*

60. Le phralores

Hudba a text Desiderius Dužda

Le phralores
Has čhavoro
Ajsno terno
Nasvalo

Pre aver svetos ov geľa
Le pheňoren mukhľa
Pharipen
Savorenge
Kerela

Avľom upre
Dikhavas
Sa amare
Užarnas

Pre aver svetos
Me džava
Savorenge phenava
Marušen
Mire pheňa
Pre mande

Bratříček

*Můj bratříček
Měl syna
Tak mladého
Tak nemocného*

*Na jiný svět odešel
Své sestry opustil
Bolest
Všem
Udělal*

*Tam nahoře
Dívám se
Všichni na mě
Čekají*

*Na jiný svět jsem přišel
A já jim říkám
Sestry moje
Nezlobte se
Na mě*

61. Me tuha

Hudba a text Desiderius Dužda

E čhaj mange phendžas
Mamo me na džav
O jilo man dukhal
O jilo man dukhal
Pal tute

Dado miro dado
Pal tute rovac
Mušnav te ačhol
Mušnav te ačhol
Me tuha

Mangav me le devles
Soske na sam peha
O jiloro mange marelav
E daj o dad phendžas
Ma dara tu čhaje
Ačheha tu čhaje amenca

S tebou

*Má dcera mně řekla
Mami, já nemůžu jít
Bolí mě srdce
Bolí mě srdce
Za tebou*

*Tatínku, můj táto
Pláču za tebou
Musím zůstat
Musím zůstat
Zůstat s tebou*

*Prosím Boha
Proč nejsme všichni spolu
Srdce mi buší
Máma s tátou mi řekli
Neboj se, holka
My budeme vždy
Vždy s tebou*

62. Savore Roma

Hudba a text Desiderius Dužda

Amen savore
Cikne the bare
Te šunel
Jekh gil'i amari

Oja gil'i amen bašavas
Le čhavenca amen gil'avav
Savore Roma amen šunenav
Gil'avnav

My všichni Romové

*My všichni
Malí i velcí
Posloucháme
Jednu naši píseň*

*Tu píseň, co hraje
Tu také zpíváme
Všichni Romové poslouchají
A také zpívají*

***Ida Kelarova+ Romano rat+ Divadlo Bez zábradlí:
Cikáni jdou do nebe (2004)***

63. Kada baro svetos

Hudba a text Desiderius Dužda

Kada baro svetos
amen nane kaj te džal
sako amen tradel
kaj amari phuv nane

Phen tu mange, devla,
so amen keraha?
Ma domukh tu, devla,
kaj amen te traden!

Sako lendar džanel
kaj amari phuv nane
o Roma denašen
o gadže len traden

Kada baro svetos
amen murdaren
ma domukh tu, devla,
kaj amen te trades

*Na tomto velkém světě
Na tomto velkém světě
nemáme kam jít,
všichni nás vyhánějí,
protože tato zem nám nepatří.*

*Řekni mně, můj Bože,
co budeme dělat?
Nedopust', Bože, aby nás vyhnali!*

*Všichni o tom vědí,
že naši zemi nemáme.
Romové utíkají,
gádžové je vyhánějí.*

*Ten velký svět
zabíjí nás,
Nedopust', Bože,
aby nás odtud vyhnali.*

Apsora, Ida Kellarova: Apsora (2005)

64. Kaj salas

Hudba a text Desiderius Dužda

Mro rom kaj salas e čhaj užarlas
kaj berš tut na dikhl'as
Na džanavas kaj salas
pre tute oj užarlas
rovibnaha vakerlas

Dado miro kaj salas
calo džives tut rodavas
kaj khere na salas
Phen ča mange dadoro
Pharo miro jiloro
kaj rado tut dikhav

Kde jsi byl

*Muži můj, kde jsi byl, dcera čekala,
Rok tě neviděla
Nevěděla jsem, kde jsi
Na tebe čekala
Plačíc mluvila*

*Otče můj, kde jsi byl
Celý den jsem tě hledala,
Doma jsi nebyl
Řekni mi jen, tatínku,
Je mi těžko u srdíčka,
Tak ráda tě vidím*

65. Pheñori

Hudba a text Marie Duždová a
Desiderius Dužda

Avl'as ke man mri pheñori
Oj pre mande dikhelas
Rovibnaha vakerlas
Te dživel me na kamav
A me lake phendžom
kaj terñi mek tu sal
ma dara tut dživipnastar
kaj e bach avela

o roviben o pharipen
dža šunes dža
ma dikh pale so sar has
dža ma dara oda ča tre apsora
dživipen pharo hin avela avela

o dživipen

dža šunes dža
ma dikh pale so sar has
dža ma dara oda ča tre apsora
dživipen pharo hin avela
o del dela

Sestřička

*Přišla ke mně moje sestřička
Dívala se na mě
Plačíc mluvila
Nechci žít
A já jsem jí řekla,
že je ještě mladá,
neboj se života
vždyť štěstí přijde*

*pláč, těžkost
jdi slyšíš jdi
nedívej se zpátky co bylo
jdi neboj se to jsou jen tvé slzy
život je těžký a bude bude*

život

*jdi slyšíš jdi
nedívej se zpátky co bylo
jdi neboj se to jsou jen tvé slzy
život je těžký a bude
bůh dá*

66. Užar tu čhaje

Hudba a text Desiderius Dužda

Me tut čhaje anava
Užar tu čhaje pre mande
Našl'ial pes tu mange
So kerava kaj pal tute me džava
užar čhaje užar čhaje pre mande

Na džanav čačes kaj tu sal
o jiloro pal tut dukhal
dromeha džav phare jileha me džav
av ča čhaje av ča čhaje ke mande

Me džanav hoj pre mande na
bisterela
Bo me lake pačav kaj pre man
užarla
Andre khangeri džava vera me lava
Me tut čhaje me tut čhaje anava

Počkej, děvče

*Já tě děvče přivedu
Počkej na mě děvče
Neztratila ses mi
Co udělám, až za tebou půjdu
Počkej, děvče, počkej, děvče, na
mě
Doopravdy nevím, kde jsi
Srdíčko mě kvůli tobě bolí
Cestou jdu, s těžkým srdcem jdu
Jen pojd', děbče, jen pojd', děvče,
ke mně*

*Já vím, že na mne nezapomene,
Protože jí věřím, že na mě počká,
Půjdu do kostela, budu přísahat,
Že tě děvče přivedu*

67. Bašav phrala

Hudba a text Desiderius Dužda

Bašav phrala kadi gil'i kaj te
gil'aven
Sako džanel te gil'avel he te
bašavel
Ušči phrala ma beš khere
Av te bašavel
Sa o Roma avri terdžon peske
gil'aven
Bašav phrala kadi gil'i kaj te
gil'aven
Le dromeha amen džaha šoros
keraha

Zahraj, bratře

*Zahraj, bratře, tuto píseň, aby
zpívali
Každý umí zpívat a hrát
Vstaň, bratře, neseď doma,
pojď hrát
všichni Romové stojí venku a
zpívají si
Zahraj, bratře, tuto píseň, aby
zpívali
Cestou půjdeme, uděláme zástup*

68. Mire lava

Hudba a text Desiderius Dužda

Džanes mište čhaje savi sal
Sako džanel mište so kerdžal
ňiko tuke na pačal
zoral'i tu mek na sal
Sako tutar čhaje opre džan

Mire lava čhaje na šundžal
Tu peske nič olestar na kerdžal
Na šunehas mre lava
godži me tut na dava
sako džives upre aveha

Má slova

*Víš dobře, děvče, jaká jsi,
Každý dobře ví, co jsi udělala,
Nikdo ti nevěří,
Ještě nejsi silná,
Každý si z tebe, děvče, vystřelí*

*Má slova jsi, děvče, neslyšela,
Nic sis z toho nedělala
Neposlouchala jsi má slova
Já ti neporadím
Každý den budeš vstávat*

69. Te mangel

Hudba a text Desiderius Dužda

E čhaj dado vičinel
Phenel so pes ačhi'as
Kaml'om te džal pal tute
Na džanavas kaj tu sal

Phučav me Romendar
Ma dara tu lendar
Sako man odoj bičhavel
Ma dara dža odoj
Sikhav pes tu odoj
Savoren tu dikheha

Av'om romeha le čhavoreha
Kaml'om me tut dado te mangel

*Dcera volá, otče,
Říká, co se stalo,
Chtěla jsem jít za tebou,
Nevěděla jsem, kde jsi*

*Ptala jsem se Romů,
Neboj se jich
Každý mě tam poslal
Neboj se tam jít
Ukaž se tam
Všechny uvidíš*

*Přišla jsem s mužem,
Chtěla jsem tě otče*

Jan Dužda

Le čhavendar: Le čhavendar (2002)

70. Šun amen Devla

Šun amen Devla
So amen mangas
Feder dživipen
Amen kamas

Soske o Roma
Denašen het
Amen na daras
Namukhas pes

Na aven Romale diline
Adaj amen sam khere

Vyslechni nás Bože

*Vyslechni nás Bože
O co tě prosíme
Lepší život
Lepší život chceme*

*Proč naši Romové
Proč utíkají pryč
Vždyť my se nebojíme
Vždyť my se nedáme*

*Nebuďte hloupí Romové
Vždyť tady jsme všichni doma*

71. So kamehas

So kamehas
Hoj tu ajsi sal
Me pal tute džav
Tu mange phenehas
Hoj pes te mukhas

Amare jila
Ča pes mukhle het
Sar phenav tuke
Našti bisterav
Pre tute

Soske ajsi sal
Te me našti
Dživav
Našti bisterav
Čhaje
Pre tute

Co jsi chtěla

*Co jsi chtěla
Proč jsi taková
Chodím za tebou
A ty mi říkáš
Abychom to skončili*

*Naše srdce se rozešla
Jak ti to ještě mám říct
Ale já vím
Že na tebe nemohu
Nikdy zapomenout*

*Proč jsi taková
Vždyť já bez tebe
Nemohu žít
Nemohu zapomenout
Holka na tebe*

72. Pačiv

Šukar čhaj pal ma phirel
Ko čak džanel sar pes vičinel
Ko mange phenla
Pačiv chudela
Te la rado rado dikhava

Šukar čhaj oj čačes hin
Bare bala šukar jakha hin
Či pre´ma užarel
Či avres kamel
Oda ča o´Del džanel

Ko mange ča phenel
Sar pes vičinel
Pačiv mandar chudela
Te niko naphenla
Oda mange jekh
Me korkoro phučava
Sar pes vičinel

Úcta

*Hezká holka za mnou chodí
Kdo ví jak se jmenuje
Kdo mě to řekne
Ten bude uctěn a já
Možná ji budu mít rád*

*Ta holka je skutečně hezká
Dlouhé vlasy
Krásné oči má
Kdo ví jestli na mě čeká
Kdo ví jestli má jiného
To ví jen Bůh sám*

*Kdo mě řekne
Jak se jmenuje
Ten bude uctěn
Nevadí mi to
Já sám se zeptám
Na její jméno*

73. Phen

Phen phen jekh lavoro
So kames te kerel
Sar kames te dživel

Sar sar tumenge has lačhes
Šukar gil'avas
Šukar bašavas

So akana keraha
O dživipen dživaha
O dživipen roviben
O roviben
Baro baro kamiben
O dživipen roviben
So akana keraha meraha

Šun šun tu čhaje man
Sar phares pro jilo
Te me tut nadikhav
Me dromeha džav korkoro
Korkoro pal tute
Nadžanav jak

Řekni

Řekni mi slovíčko
Co chceš
Jak chceš žít

*Jak vám všem bylo dobře
Všichni zpívali
Všichni hráli*

*Co budeme dělat
Život budeme žít
Protože život je pláč
A pláč
Je milování
A život je pláč
Co budeme dělat
Umřeme láskou*

*Poslouchej mě holka
Jak mě srdce bolí
Když tě nevidím
Jdu cestou sám
Jdu za tebou
Nevím kam*

74. Čačipen

Na džanav so kamav
kaj o čačipen rodav
kaj me džav
odoj rodav
mire phralorenca dikhav

sar amen dživava
o čačipen nikhaj nadikhas
the amen vakeras
sar akor
dživahas dživahas
o čačipen savoreng
phenen phenen
jon vakeren
sar chochaven chochaven

Pravda

*Já ani nevím co chci
Ale jedno vím
Že hledám pravdu
Všude chodím
Všude hledám
S bratry se kolem dívám*

*Jak budeme žít
Když se nikdy
Nedozvíme pravdu
Jen vzpomínky nám zůstávají
I když pravdu říkáme
Oni nám nevěří
A my víme
Že jejich pravda je pouhá lež*

75. Devloreha

Devloreha
Šun tu man
O jiloro mange rovel
Na džanav
So te kerel
Zakamadžom pes
Niko na džanel

Našti peske phenas
So bi kamahas
Andro suno mange čhaje sal
Kana pes dikhas
O jilo rovel
Andre žal'a
So dujžene meras

Bože vyslyš mě

*Bože božičku
Vyslechni mě
Mé srdce pláče
Nevím, co si počnu
Miluji ji nikdo to neví*

*Ale ty a já
Lásku si vyznat nesmíme
Jenom v mých snech
Žiju ve vzpomínkách
A když se vidíme
Srdce nám pláčou
A v bolesti
Umíráme láskou*

Le čhavendar: Bachtale (2005)

76. Bachtale

Savoren varesar dživen
Pre kaja luma phiren
Igen but igen but
Prindžaren

Peha giľavas
Peha bašavnas
Sako džives
Sako rači
Pre peste duminas

Amen sam sam bachtale
Hoj pes džanas rado pes dikhas
kaj amen amen adaj dživas
Savoren pre peste pre peste asanas

Šťastní

*Všichni nějak žijeme
Po tomto světě chodíme
Hodně moc hodně moc
Poznáváme*

*Spolu zpíváme,
Spolu hrajeme
Každý den, každou noc
Na sebe myslíme*

*My jsme šťastní,
Že se známe,
Rádi se vidíme
Všichni tu žijeme na sebe,
Na sebe se smějeme*

79. Nane man dajori, dadoro

Sar čhavore samas
Nisostar na darahas
Lačhes has asanas
Bašavnas giľavas

Akana bare sam
Avri nikhaj našti džan
Phare jileha dživas
Devla

Šunen so pes ačiľa
(nane man dajori)
Te dživel nadžanav
(nane man dadoro)
Korkoro ačiľom
(pro svetos korkoro)
Dukhal man jiloro
Aľe te dživel mušinav
(adaj dživav rado)

77. Palo foros

Palo foros phirenas
Ča dikhenas
O manuša terdžonas
Bari duma denas

Akana pes našti zdžan
Na ľikeren pes
Akor duma vakernas
Ča asanas

Po náměstí

*Po náměstí chodili
Jen se smáli
Lidé stáli
Hodně si povídali*

*Ted' už se nemohou scházet
Nedrží se
Předtím si povídali
A smáli se*

78. Tut rodav

Me pre tute dikhav
Pre tire jakhora
Pre tire vastora

Kaj me kaj tut rodavas
Pal tute me džava čhaje
kaj sal

Te tut te tut arakhav
Dav tuke me so šaj me dava
De man tiro lavoro
Tiro jiloro

Tebe hledám

*Koukám se na tebe
Na tvé očička
Na tvé ručičky*

*Hledal jsem tě
Půjdu za tebou holka
Kde jsi*

*Když tě když tě najdu
Dám ti vše co ti mohu dát
Dej mi tvé slovíčko
Tvé srdíčko*

Nemám matku, otce

*Když jsme byli děti
Ničeho jsme se nebáli
Bylo dobře, smáli jsme se
Hráli jsme, zpívali jsme*

*Ted' jsme už velcí
Nikam nás nepustí
S těžkým srdcem žijeme
Bože*

*Poslyšte co se stalo
(nemám matku)
Žít nevím
(nemám otce)
Sám jsem zůstal
(na světě sám)
Bolí mě srdíčko
Ale žít musím
(tady žiju rád)*

Marie Duždová

Ida Kelarova, Romano rat: Dadoro (2000)

80. Mamo

Hudba Milan Horváth/
Text Marie Duždová

Avľom khere na džanavas nič
E daj muľa so na phende nič
Džalas suno mra dajoraha
Hoj e daj muľa soske ma tu
mukhľal
Paš o vudar terdžuvav
našti pačav hoj adaj tu na sal
Kamľom la mek devla te dikhel
Jekh lavoro lake te phenel
Kamľom lake devla te phenel
Mamo mamu kamav tut
Devla soske na phendža
Našti pačav hoj adaj tu na sal

Mami

*Proč jste mně neřekli,
že mně umřela máma.
Srdce mě bolí,
tolik jsem jí chtěl říct,
že ji mám rád.
Proč jste mně neřekli nic.*

81. Rovenas

Hudba Roman Horváth/
Text Marie Duždová

Phen tu mange čhaje so tu kerdžal
kaj le čhaven le romenge diňal
Avľom khere pal o čhave on
rovenas
kaj len nane devla so te chal
pharo mange andro jilo tu na
dikhas
kaj o čhave pal tu roven
phen so keres
mamo mamu le le čhaven paš tute
kaj le čhaven me
ma le ma le tu le čhaven het
pharipen mange kereha
hoj le čhaven tu na dikheha
mamo mamu le le čhaven paš tute
kaj le čhaven me

Plakali

*Šel jsem domů, tolik jsem se těšil,
děti plakaly,
ženo, neber děti pryč,
ženo, proč jsi tak zlá,
nevidíš jak trpím,
naše děti pláčou.*

82. Madara pes

Hudba Desiderius Dužda/
Text Marie Duždová

Ma dara pes bo me pal tu avava
Jekh beršoro čhaje tut ľiker
Sar me khere pal tu imar avava
Jekh lavoro tuke phenava

O pharipen o kamiben mukľan
Andro svetos peske amen geľam
O pharipen o kamiben mukľan
Bijo lav the bijo roviben

Pača hoj o jiloro man dukhalas
Našľi me pre tute bisterav
Vaš tiro roviben paš o pharipen
Džanav mište hoj tu kames man

Neboj se

*Neboj se,
ale věř, že srdce mě bolelo,
když každý jsme se vydali svou
cestou,
ale už jen dva roky,
já věřím tvým slzám,
a proto ti řeknu ta krásná slova,
na které tolik čekáš.
Neboj se.*

Le čhavendar: Le čhavendar (2002)

83. Sako vakerel

Sako peske vakerel
Pal ma the pal tute
Sako pre mande džanel
Bares tut me kamav

Tu na kames te šunel
Ani pre ma te dikhel
Odmukh mange savoro
Pomukh tiro jiloro

U džanav me tiro čačipen
Bo akana džanav soda pharipen
Me kamav
Tuha te dživel

Všichni povídají

*Všichni si o nás povídají
A všichni vědí
Jak moc tě mám rád*

*Ty se na mě zlobíš
Ani se na mě nepodíváš
Ty mě nechceš vyslyšet*

*Prosím tě odpusť mi
Prosím tě otevři své srdce
Přiznávám pravdu máš
Teď vím
Jak jsem tě zranil
Vím co je to bolest
A vím že
Jen s tebou chci žít*

Ida Kelarova+ Romano rat: Staré slzy (2002)

84. Balvaj phurdel

Hudba Roman Horváth/
Text Marie Duždová

Balvaj phurdel
Brišind del
O devloro pre amende vičinel
Na džanahas kaj te džal
Savore pes gejl'am avri
Avri užaras

Na dikhas tut jój
Ma mukh amen
Čorore sam
Devla amen meras
Le čhavoren jój
Našti nič das
Sikhav amaro than

Sako džives
Sako rat
Kija tute devla
Amen pes mangas
Na džanahas kaj te džal
Na birinas te dživel
Amen užaras

Vítr fouká

Vítr fouká
Padá déšť
Bůh nás všechny volá
Nevíme kam jít
Čekáme všichni venku

Nevidíme tě, ach,
Nenechávej nás
Jsme chudí
Bože, my umíráme
Naším dětem, ach
Nemáme co dát
Pláčeme
Ukaž nám náš domov

Každý den
A každou noc
Modlíme se k tobě, Bože
Nemůžeme žít
Všichni čekáme

85. Šunen

Hudba Vladimír Dirda/
Text Marie Duždová

Dživipen ajso hin
Dživipen pharo hin
Phen devla s'oda hin
Dživipen pharipen hin

Phralora pheňora
Adaj sam nane daj
Phralora pheňora
Adaj sam
Nane dad ani daj
So kerava

Šunen
Aven ke mande
Šunen
Sa sal amare
Bisterdžam
Savore
kaj amen
čore sam
mušinas amen
te jel paš peste
sar cikne čhavore
sar cikne čhavore

Poslouchejte

Život je takový
Život je těžký
Řekni, bože
Co to je
Život je bolest

Bratři a sestry
Jsme tady
Mámu nemáme
Bratři a sestry
Nemáme mámu
Ani tátu nemáme
Co si mám počít

Poslouchejte
Pojďte ke mně
Poslouchejte
Vždyť patříme k sobě
Zapomněli jste všichni
Že jsme chudí
Že musíme být spolu
Jako dřív
Když jsme byli
Malé děti
Malé děti
Bože, bože, bože

86. Pharipen

Hudba Roman Horváth/
Text Marie Duždová

Imar duj berš so tu adaj nasal
jój devla
so pes ačhiľas soske man na šundžal
oda džives mek manca khelehas
phendžal mange hoj pal ma aveha
oda džives mek manca asahas
kijo rat adaj imar na salas

o dživipen phares mange džal
jój devla
o pharipen andre mande ačhiľas
ole tire kale jakhora
ole tira kale vastora
ole tire kale jakhora
ole tire kale vastora

tiro kamiben mange lav peha
jój devla
na bisterava sar pes kamahas
te rodel e zor te pačal jileske
te rodel e bacht le čhavoreske
te rodel e zor te pačal jileske
te rodel e bacht le čhavoreske

na džanehas hoj cikno tut ela
andre žalľa merav devla so kerdžal
sa mange iľal phares me dživav
akana korkori akana korkori
našľi me dživav

Těžkost

*Už jsou to dva roky,
Co tady nejsi, ach bože
Co se stalo,
proč jsi mě tenkrát nevyslyšel
V ten den jsi ještě se mnou tancoval
V ten den jsi slíbil, že se vrátíš
V ten den jsi se ještě se mnou smál
A večer
Už jsi nepřišel*

*Žije se mi těžce, ach bože
Jen velká bolest mi zůstala
Ty tvé černé oči, ty tvé černé ruce
Ty tvé černé oči, ty tvé černé ruce*

*Tvoji lásku si беру s sebou,
ach bože
nikdy nezapomenu,
jak jsme se milovali
ted' musím najít sílu
a věřit svému srdci
a dát štěstí svému dítěti*

*tenkrát jsi to nevěděl,
že budeme mít dítě
já v žalu bez tebe umírám,
bože, co jsi to udělal
vzal jsi mi všechno,
těžce se mi žije
a ted' sama bez tebe
a ted' sama bez tebe
nemůžu žít*

Apsora, Ida Kellarova: Apsora (2005)

87. Le man peha

Hudba a text Marie Duždová

Soske tu mange na phenes
Savoro tuke has jekh
Na džanav so has čačipen
tiro lavoro
Odmukh mange savoro

Na džanav kaj devla som
miro drom našadžom
Korkori me ačhi'om
kaj te džal phare jileha devla

chude mire vastora
mangav tut chude man
mro devloro džanes sa
pro svetos te dživel me na kamav
le man peha

dromeha phare jileha te džal angl'al
mušinav
devloro miro devloro šun mro
jiloro
odmukh mange savoro

Vem mě s sebou

*Proč mi nic neříkáš,
všechno ti bylo jedno
nevím, co byla pravda
tvoje slovíčko
odpusť mi všechno*

*nevím, bože, kde jsem
ztratila jsem cestu
zůstala jsem samotinká
kam jít s těžkým srdcem, bože*

*chyt' mé ručičky
prosím tě, chyt' mě
můj božíčku, všechno víš
na světě žít nechci
vem mě s sebou*

88. Pheñori

Hudba a text Marie Duždová a
Desiderius Dužda

Avľas ke man mri pheñori
Oj pre mande dikhelas
Rovibnaha vakerlas
Te dživel me na kamav
A me lake phendžom
kaj terňi mek tu sal
ma dara tut dživipnastar
kaj e bach avela

o roviben o pharipen
dža šunes dža
ma dikh pale so sar has
dža ma dara oda ča tre apsora
dživipen pharo hin avela avela

o dživipen

dža šunes dža
ma dikh pale so sar has
dža ma dara oda ča tre apsora
dživipen pharo hin avela
o del dela

Sestřička

*Přišla ke mně moje sestřička
Dávala se na mě
Plačíc mluvila
Nechci žít
A já jsem jí řekla,
že je ještě mladá,
neboj se života
vždyť štěstí přijde*

*pláč, těžkost
jdi slyšíš jdi
nedívej se zpátky co bylo
jdi neboj se to jsou jen tvé slzy
život je těžký a bude bude*

život

*jdi slyšíš jdi
nedívej se zpátky co bylo
jdi neboj se to jsou jen tvé slzy
život je těžký a bude
bůh dá*